

OLIOT SINÄNSÄ

Olioiden sinänsä tulkintaa Immanuel Kantin tietoteoriassa

Olli Koskela
Pro gradu-tutkielma
Filosofia/Yhteiskuntatieteiden maisteri
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
syksy 2012

LIITE1: Tiivistelmä

TIIVISTELMÄ

OLIOT SINÄNSÄ

Olioiden sinänsä tulkintaa Immanuel Kantin tietoteoriassa

Olli Koskela

Filosofia/Yhteiskuntatieteiden maisteri

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Jussi Kotkavirta, Arto Laitinen

Syksy 2012

sivumäärä: 74 sivua.

Tutkimukseni tehtävänä on selvittää olioiden sinänsä asemaa Immanuel Kantin tietoteoriassa. Olen keskittynyt tarkastelemaan olioiden sinänsä kahta toisistaan poikkeavaa tulkintaa: Henry E. Allisonin kehittämää kahden näkökulman tapaa tulkita oliot sinänsä kahdeksi toisistaan eriliseksi tavaksi ajatella oliota kahdesta eri näkökulmasta käsin. Toisena tulkintana olen tarkastellut Westphalin metafyyssistä tulkintaa. Westphalin kehittämän metafyyssisen tulkinnan mukaan olioita sinänsä lähestytään kahden eri todellisuuden periaatteesta käsin. Oliot sinänsä ja ilmiössä annetut oliot muodostavat kaksi toisistaan ontologisesti erillistä todellisuutta. Tutkimusmetodiksi olen valinnut vertailevan tutkimuksen. Vertailen kahden näkökulman metodologista ja metafyyssistä tulkintaa keskenään tuoden esille kummankin tulkinnan keskeiset ristiriidat ja ongelmat.

Aloitan tutkimuksen johdatuksella Immanuel Kantin kriittisenkauden tietoteorian pääkysymyksiin ja sen sisältämiin ongelmiin sekä niiden ratkaisu yrityksiin. Kantin tietoteorian pääkysymyksien tarkastelun jälkeen siirryn pohjustamaan tutkimuksen varsinaista ongelmaa, olioiden sinänsä asemaa Kantin tietoteoriassa. Lyhyen tutkimusongelman pohjustuksen jälkeen siirryn tutkimaan olioiden sinänsä kahta tulkintatapaa. Tuon tutkimuksessani esille kummankin tulkinnan sisältämiä ristiriitoja ja vahvuuksia. Olen myös tuonut omaa pohdintaani esille erillisissä pohdinta luvuissa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat olioiden sinänsä tulkinnan ongelmallisuuden, joka liittyy suoranaisesti Kantin sekavaan tapaan kirjoittaa olioiden sinänsä asemasta. Toisinaan Kant käyttää olioita sinänsä synonyymeinä noumenonin ja transsendentaalisen objektin käsitteille, mikä on tuottanut ongelmia Kant-tutkijoille. Olioiden sinänsä rooli Kantin tietoteoriassa jää kuitenkin edelleen varsin problemaattiseksi ja keskeisten käsitteiden väliseksi taistelukentäksi.

Avainsanat: Kant Immanuel, oliot sinänsä, tietoteoria, tieto-oppi, Henry E. Allison.

Sisällysluettelo:

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIELMAN TERMINOLOGIASTA JA LÄHTEISTÄ	7
3	TIEDON LAJIT JA TYYPIT KANTIN TIETOTEORIASSA	8
3.1	Analyyttisen ja synteettisen tiedon sisältämiä ongelmia	12
4	KANTIN KÄSITYS MIELENKYVYISTÄ	15
5	TRANSCENDENTAALINEN LOGIIKKA	18
5.1	Kantin määritelmät käsitteistä ja arvostelmista	20
5.2	Analyyttisen tiedon ja synteettisen tiedon välisten ongelmien ratkaisuja	22
5.3	Pohdintaa.....	24
6	AIKA JA AVARUUS PUHTAINA HAVAINNOINNIN MUOTOINA	30
6.1	Aika.....	30
6.2	Ajan ideaalisuus ja ulkoiset objektit	33
6.3	Avaruus	35
6.4	Avaruuden ideaalisuus ja ulkoiset objektit	38
7	TRANSCENDENTAALINEN ANALYTIikka	41
7.1	Yleistä	41
7.2	Arvostelmien logiikka–yleinen logiikka	42
7.3	Kategoriat – transsendentaali logiikka	47
7.4	Pohdintaa.....	52
8	ILMIÖT JA OLIOT SINÄNSÄ	53
8.1	Transsendentaalinen objekti, noumenon ja fenomenon	55
8.2	Olioiden sinänsä kritiikkiä	57
8.3	Olioiden sinänsä poikkeavia tulkintatapoja	59

9 OLIOT SINÄNSÄ: KAKSI MAAILMAA VASTAAN KAKSI ASPEKTIA?	62
9.1 Kahden maailman malli: puolesta ja vastaan	64
9.2 Kahden näkökulman malli	66
9.3 Transsendentaalinen objekti kahden näkökulman mallissa	69
9.4 Metafyysinen kahden näkökulman malli	70
10 YHTEENVETO	73
LÄHTEET	77

1 JOHDANTO

Pyrin tarkastelemaan tutkielmassani olioiden sinänsä kahta eri tulkintatapaa Immanuel Kantin tietoteoriassa: metafyyssistä olioiden sinänsä tulkintatapaa ja metodologista tulkintatapaa. Olioiden sinänsä asema Kantin tietoteoriassa on hyvinkin ongelmallinen, mikä johtuu pitkälti hänen epäselvästä ja sekavasta tavastaan käyttää *olioiden sinänsä* käsitettä. Olioiden sinänsä aseman ongelmallisuus nousee esille teoksessa *Puhtaan järjen kritiikki*, missä Kant määrittelee oliot sinänsä joksikin ymmärryksen tietokykyjen ulkopuoliseksi jääväksi, mystiseksi entiteetiksi. Toisen puolen käsitteen ongelmallisuuteen tuo Kantin tapa käyttää olioiden sinänsä käsitettä lähes kokonaan synonyyminä *noumenonin* käsitteelleen. Toisinaan Kant kuitenkin kirjoittaa *Puhtaan järjen kritiikissä*, että olioista sinänsä voidaan saavuttaa jonkinasteista tietoa.

Edellä mainittujen ongelmien vuoksi olioita sinänsä on perinteisesti lähestytty kahden keskeisen tulkinnan nimittäin: metafyyssisen ja metodologisen tulkinnan kautta. Metafyyssisen tulkinnan mukaan oliot sinänsä kuuluvat ontologisesti todellisuuteen itseensä ja konstituivat todellisuutta. On olemassa ilmiöiden maailmaan kuuluvat oliot, joilla on olemassa tietyt ominaisuudet, jotka on annettuna aisteillemme ilmiöissä. Toiseksi on olemassa olioiden sinänsä maailma. Olioiden sinänsä ominaisuudet jäävät kokemuksenrajojen ulkopuolelle. Metafyyssisen tulkinnan kantavana ajatuksena on, että oliot muodostavat kaksi toisistaan erillistä maailmaa: ilmiöiden maailman ja olioiden sinänsä maailman.

Metodologisen tulkinnan mukaan olioita sinänsä lähestytään ns. kahden näkökulman mallista käsin. Olioita sinänsä voidaan ajatella sekä tiedollisten ennakkoehtojemme alaisina, että niistä irrallisina. Oliot sinänsä voidaan tulkita sekä havainnoinnistamme erillisiksi että havainnoivasta subjektista riippuvaisiksi.

Tutkielman tarkempi tavoite on tarkastella edellä mainittujen kahden olioiden sinänsä tulkinnan sisältämiä ratkaisuja ja ongelmia. Tarkastelen metafyyssistä ja metodologista tulkintaa yksityiskohtaisemmin pyrkien tuomaan esille kummankin tulkinnan keskeiset väitteet. Kuinka metafyyssinen ja metodologinen tulkintatapa eroavat toisistaan, ja mitä

ongelmia ne pitävät sisällään. Pysin tuomaan kummankin tulkinnan vahvuudet ja heikkoudet esiin keskinäisen vertailun kautta.

2 TUTKIELMAN TERMINOLOGIASTA JA LÄHTEISTÄ

Olen käyttänyt Kantin itsensä kehittämää Kriittisen kauden terminologiaa. Toiseksi olen valinnut käytettäväksi monien termien kohdalla olemassa olevia suomennoksia, perustuen teoksiin *Kant*, Immanuel, 1997: *Prolegomena*, Suom.Vesa Oittinen. Yliopistopaino, Helsinki 1997, sekä Koistinen, Olli 2007: *Kant ja puhtaan järjen kritiikki*. Aeropagus 2011. Painosalama Turku 2011.

Tutkielman päälähteinä olen käyttänyt englanninkielisiä käännöksiä Kantin *Puhtaan järjen* kritiikistä, sekä Kantin teoreettisen filosofian kirjoituksista. Toisena lähteenä tutkielman Kant osion kohdalla olen tukeutunut englanninkielisiin kommentaareihin, erityisesti Norman Kemp-Smith:in, George Allisonin teoksiin.

3 TIEDON LAJIT JA TYYPIT KANTIN TIETOTEORIASSA

Kant aloittaa teoksensa *Prolegomena*¹ määrittelemällä tiedon tyypit: *analyttinen* tieto, *synteettinen* tieto, kokemusta edeltävä *a priori* tieto ja kokemuksen kautta saatu havaintoihin perustuva *a posteriori* tieto.

A priori² tieto on Kantin mukaan kokemuksesta erillistä tietoa, järkipäristä tietoa ja kokemusta edeltävää tietoa. Kant itse kirjoittaa: "Se on siis tietoa a priori eli puhtaasta ymmärryksestä ja puhtaasta järjestä lähtevää tietoa." (Kant 1997, 52). A priori tieto on täysin kokemuksesta erillistä tietoa. Puhdas a priori tieto ei sisällä lainkaan mitään empiiristä. Kant käyttää a priori tiedon yhteydessä adjektiivia *puhdas* ainoastaan silloin, kun hän puhuu täysin puhtaasta a priori tiedosta ja täysin puhtaista a priori käsitteistä. Täysin puhtaita a priori arvostelmia (tietoa) ovat Kantin mukaan matematiikan lauseet ja metafysisistä tietoa sisältävät lauseet (Kant 1997, 52).

A posteriori³ tieto on Kantin mukaan tietoa, joka perustuu täysin empiiriseen havainnointiin ja ulkoiseen kokemukseen. Ulkoiseen kokemukseen perustuvalla tiedolla tarkoitetaan, että a posteriori tiedon sisältämä sisältö perustuu kokemuksen kautta saatuun havaintoihin. Esimerkiksi arvostelma "täällä on kuuma", on tietoa a posteriori ja se perustuu ulkoiselle kokemukseksi ja sen tuomalla tiedon sisällölle. Eli erona tietoon a priori, a posteriori tieto vaatii perustukseen havaintokokemuksen.

Kant määrittelee analyttisen tiedonlajin tiedoksi a priori, joka ei lisää tietoa tiedon kohteesta vaan on pelkästään tiedon kohdetta koskevien arvostelmien sisältämien käsitteiden analyysiä. Toisin sanoen, analyttinen tieto ei vaadi Kantin mukaan sen totuusarvon toteamiseksi käsitteiden ulkoista kokemusta. Analyttisten arvostelmien sisältämä tieto voidaan saavuttaa pelkän analyysin kautta. Analyttiset arvostelmat sisältävät arvostelmien subjektissa saman tiedon, mikä on annettuna myös sen predikaatissa. Kant ilmaisee asian *Prolegomenassa*: "Analyttiset arvostelmat eivät

---

1 Kant, Immanuel: *Prolegomena*. Suomentanut Vesa Oittinen, 1997. Gaudeamus. Helsinki 1997.

2 A priori, kokemusta edeltävä.

3 A posteriori, kokemuksen jälkeen.

predikaatissa ilmaise muuta kuin sen, mitä subjektin käsitteessä on jo itse asiassa ajateltu.” (Kant 1997, 53.) Analyyttinen tieto perustuu Kantin mukaan ristiriidan lauseelle. Analyttiset arvostelmat eivät voi olla ristiriidassa arvostelman subjektin ja predikaatin sisältämien termien kesken, koska analyttisten arvostelmien totuus määritellään arvostelmien käsitteiden loogisuuden perusteella. Kant antaa esimerkin *Prolegomenassa* analyttisestä arvostelmasta: ”Kaikki kappaleet ovat ulottuvaisia”, ja ”kulta on keltainen metalli.” (Kant 1997, 54.) Molemmissa arvostelmissa arvostelman subjektin käsite sisältää jo saman tiedon, kuin mikä on sen predikaatissa.

Analyttisen tiedon luonteen ymmärtämistä vaikeuttaa *Prolegomenan* kohta, jossa Kant puhuu analyttisten arvostelmien tiedon aineksen voivan olla perustaltaan myös empiiristä: ”Kaikki analyttiset arvostelmat perustuvat täysin ristiriidan lauseelle ja ne ovat luonteeltaan tietoa a priori, olkoot niiden aineksen tarjoavat käsitteet empiirisiä tai eivät.” (Kant 1997, 53.) Analyttistä tietoa a priori ei siis tule sekoittaa täysin puhtaaseen järkipäiseen tietoon a priori. Analyttisen a priori tiedon käsitteiden aineksen perusta voi olla siis aikaisemmassa havainnossa, joka jo tiedetään kokemuksen perusteella todeksi. Niinpä analyttisten arvostelmien totuusarvo voidaan saavuttaa analyysin kautta a priori ilman erillistä kokemusta. Täysin puhdas järkipäinen tieto a priori on kaikesta kokemuksesta täysin irrallista tietoa (Kant 1997,53).

Synteettinen tieto on Kantin mukaan tietoa, joka lisää tietoa tiedon kohteesta. Niinpä synteettiset arvostelmat syntetisoivat eli lisäävät arvostelmien subjektin uutta tietoa. Tämä tieto voidaan saavuttaa vain menemällä käsitteiden ulkopuolelle. Kant ilmaisee ajatuksen *Prolegomenassa* seuraavasti: ”Olkoon arvostelmilla mikä tahansa alkuperä tai olkoot ne loogiselta muodoltaan millaisia hyvänsä, ne eroavat toisistaan sisältönsä suhteen: siihen nähden ne ovat joko selvittäviä lisäämättä mitään tiedon sisältöön tai sitten laajentavia, niin että ne lisäävät annettua tietoa. Ensimmäisiä voidaan kutsua analyttisiksi, ja jälkimmäisiä synteettisiksi.” (Kant 1997, 53.) Synteettinen tieto jakautuu Kantin mukaan vielä kokemusrvostelmiin ja matemaattisiin arvostelmiin.

Synteettiset arvostelmat ovat Kantin mukaan aina tietoa lisääviä. Ovat ne sitten synteettisiä a priori arvostelmia tai synteettisiä a posteriori arvostelmia. Synteettinen tieto lisää tietoa tiedon kohteesta. Tieto perustuu joko empiirisiin

havaintoihin a posteriori tai käsitteiden välisen synteessin a priori. Jälkimmäisessä tapauksessa tieto saavutetaan synteettisen käsitevertailun ja konstruktion kautta arvostelman sisältämien termien välisenä vertailuna (esim. kausaliteetin käsitteet). Ymmärrys soveltaa käsitteitä todellisuuden tapahtumien jäsentämiseen a priori, niiden paikkaansa pitävyys todetaan todellisuudessa vallitsevan tilanteen kanssa, kokemuksen kautta. Synteettinen a priori arvostelma on esimerkiksi: ”Jokaisella tapahtumalla on syynsä”.

Synteettinen a posteriori, kokemukseen perustuva arvostelma on esimerkiksi: ”Heitän kiven ikkunaan ja kivi aiheuttaa ikkunanlasin särkymisen”. Edellisessä tapauksessa tehdään hypoteettinen oletusarvostelma, koskien kausaliteettia. Mutta sen, onko arvostelmien sisältämä kuvaus yhtenevä todellisuuden tilanteen kanssa, voi opettaa vain kokemus. Kokemuksen kautta arvostelma saa varmuuden. Arvostelmat, jotka ovat muotoa ” $2 + 2 = 4$ ” ovat Kantin mukaan myös synteettisiä a priori arvostelmia. Niissä sovelletaan puhtaita a priori matematiikan lakeja kahteen arvostelman termiin ja niiden pohjalta tuotetaan a priori deduktion kautta uusi käsite luku neljä. Tämä deduktion matemaattinen laki on a priori järjessä itsessään, mutta järki soveltaa sitä matematiikan käsitteisiin konstruktion kautta ja tuottaa synteettisesti luvun neljä. Ensimmäisen tapaisia arvostelmia Kant kutsuu kokemusarvostelmiksi ja jälkimmäisiä matemaattisiksi arvostelmiksi ja metafysisiksi arvostelmiksi (tieto saavutetaan synteettisesti a priori). (Kant 2011, B15).

Edellinen voidaan esittää seuraavan kaavion avulla:

	A priori	A posteriori
Analyyttinen tieto	●	
Synteettinen tieto	●	●

Kuva 1: Synteettinen ja analyttinen tieto.

- (I) Analyttiset arvostelmat ovat aina arvostelmia a priori. Niiden totuudet perustuvat analyttisyyteen. Arvostelmien predikaatti sisältyy sen subjektiin, näin ollen analyttiset arvostelmat eivät lisää informaatiota tiedon kohteesta.
- (II) Synteettiset arvostelmat ovat joko a posteriori, kokemukseen ja havainnointiin perustuvia tai a priori, joka voidaan tehdä ennen havaintokokemusta. Synteettinen tieto on aina informaatiota lisäävää. Synteettiset arvostelmat a priori eivät siis perustu havaintokokemuksiin. Synteettiset a priori arvostelmat ovat tapa jäsentää todellisuutta; siispä synteettinen a priori tieto ja arvostelmat perustavat järjen a priori ennakkoehtoihin.⁴
- (III) Metafyysinen tieto ja sen arvostelmat ovat synteettisiä a priori arvostelmia. Matemaattiset arvostelmat ovat myös samaan tapaan synteettisiä a priori arvostelmia. Toisin sanoen metafysiikka ja matematiikka ovat puhtaita a priori tieteitä, joiden arvostelmat ovat synteettisiä a priori arvostelmia.

Kokemusarvostelmat ovat muotoa ”kaikki kappaleet ovat painavia”, tai ”kaikki poikamiehet ovat harmaatukkaisia”. Vaikka arvostelmat perustuvat empiiriseen tiedon sisältöön, sisältävät ne myös a priori, kokemusta edeltävää ainesta. A priori aines ilmenee loogisina funktioina (mielen tapoina jäsentää todellisuutta), jotka ovat löydettävissä järjen sisältä a priori periaatteina. Järki sisältää a priori järkipäisen muodollisen aineksen, joka jäsentää a posteriori havainnointia ja synteettistä havainnointia muokaten siitä järkevää ja ymmärrettävää.

Toisin sanoen, ymmärrys eri havainnoille ja tiedolle jäsentyy järjensisäisten periaatteiden a priori kautta. Esimerkiksi kokemusarvostelmat sisältävät a priori välttämättömyyden, joka on tietoa eikä kokemuksen tuomaa uutta empiiristä tietoa a posteriori, joka perustuu havaintoihin. Empiirinen tieto ei sisällä itsessään mitään jälkiä tällaisesta loogisesta välttämättömyydestä, mitä voidaan pitää yhtenä ennakkoehtona

---

⁴ Kantin mukaan ilman synteettisen a priori tiedon mahdollisuutta mielekäs kokemus todellisuudesta ei olisi mahdollista.

mielekkäälle kokemukselle. Nimittäin järki jäsentää kokemuksen mielekkääksi ja ymmärrettävään muotoon. Näin kokemusarvostelmat tulevat mielekkäiksi. Järki predikoi kokemusarvostelmien käsitteille kokemuksen kautta sisällyksellistä uutta tietoa arvostelmien subjekteille. Järki tuo kokemuksille ja tiedolle sen mielekkyyden synteettisenä tietona joka on a priori ja a posteriori.

Yksi tärkeimmistä Kantin antamista esimerkeistä koskee kausaliteetin käsitettä. Kausaliteetti on käsite, joka on kokemuksen välttämätön ennakkoehto a priori. Järki soveltaa kausaliteetin käsitettä kaikkiin tapahtumiin jäsentäen tapahtumat mielekkäiksi. Synteettiset a priori tiedon periaatteet löydettyään Kant ryhtyy pohtimaan metafysiikan ja kokemuksen a priori ennakkoehtoja tarkemmin. Hän asettaakin kriittisen systeeminä tavoitteeksi löytää kokemuksen rajat ja sen mahdollistavat ennakkoehdot kokonaisuudessaan, jotka kausaliteetin käsitteen mukaisesti ovat hänen mukaansa a priori. Kant kirjoittaa metafysiikan mahdollisuudesta *puhtaan järjen kritiikissä seuraavasti*: ” *How is metaphysics, as natural disposition, possible? that is, how from the nature of universal human reason do those questions arise which pure reason propounds to itself, and which it is impelled by its own need to answer as best it can?*” (Kant 2011, B22.) Samalla hän päätyy ajan ja tilan puhtaisiin intuition muotoihin, jotka ovat kokemusta jäsentäviä intuitiivisia tekijöitä. Kant kehittää näitä ajatuksia *Puhtaan järjen kritiikki*-teoksen⁵ luvuissa *Transsendentaalinen estetiikka* ja *Transsendentaalinen analytiikka*. (Kant 2011, A 19-20).

3.1 Analyttisen ja synteettisen tiedon sisältämiä ongelmia

Kantin erottelu analyttisen ja synteettisen tiedon välillä on toisinaan hyvin problemaattinen. Ongelmia tulee vastaan empiiristen käsitteiden kohdalla. Esimerkiksi arvostelma: ”vesi on H₂O:ta”. Voidaan edellä esitetyn analyttisen tiedon määritelmän perusteella tunnistaa analyttiseksi arvostelmaksi, koska H₂O on määritelmän mukaisesti vettä. Kuitenkaan sen kemiallista kaavaa ei voida olettaa sisältyväksi veden käsitteeseen. Omalta osaltaan kemiallisen kaavan oppiminen voidaan määritellä myös synteettiseksi arvostelmaksi, koska veden kemiallinen kaava tulisi liittää veden

---

5 Kant, Immanuel: Critique of Pure reason. Transl. By Kemp-Smith Norman, 1929. Blunt Press 2011.

käsitteeseen synteettisesti. Edellisessä tapauksessa myös käsitteen: ”vesi” määritelmä ratkaisee arvostelman aseman analyyttisenä tai synteettisenä. Käsittelen seuraavaksi analyyttisen ja synteettisen arvostelman ongelmaa *Puhtaan järjen kritiikin ja Prolegomenan* antaman määritelmän pohjalta:

1. ”*In all judgements in which the relation of a subject to the predicate is thought..in two different ways. Either the predicate B belongs to the subject A, as something which is contained in this concept A; or B lies outside the concept A although it does indeed stand in connection with it. In the one case i entitle the judgment **analytic** in other **synthetic**” (Kant 2011, A7).*
2. ”Olkoon arvostelmilla silti mikä tahansa alkuperä tai olkoot ne loogiselta muodoltaan millaisia hyvänsä, ne eroavat kuitenkin toisistaan sisältönsä suhteen: siihen nähden ne ovat joko pelkästään *selvittäviä* lisäämättä mitään tiedon sisältöön tai sitten *laajentavia* niin, että ne lisäävät annettua tietoa. Ensimmäisiä voidaan kutsua *analyttisiksi*, jälkimmäisiä *synteettisiksi* arvostelmiksi.” (Kant 1997, 53.)

Ensimmäiseen puhtaan järjen kritiikin antamaan määritelmään liittyy ainakin kaksi tunnettua ongelmaa: a) Synteettiset arvostelmat voidaan loppujen lopuksi ymmärtää pelkästään analyttisten arvostelmien negaationa. Analyttiset arvostelmat eivät lisää tietoa, synteettiset lisäävät. Kantin antama määritelmä synteettisistä arvostelmista jää suppeaksi ja vaikeaksi ymmärtää. b) Analyttisten arvostelmien kohdalla tiedon sisältyminen arvostelman käsitteen subjektiin ja predikaattiin jää epäselväksi. Kantin antaman määritelmän perusteella edellä annettu määritelmä sopii vain arvostelmiin, jotka ovat muotoa A on B. *Prolegomenassa* annettu määritelmä jättää epäselväksi, mitä kahden tiedon lajin välisellä sisällöllisellä erolla tulisi ymmärtää. Toiseksi, mitä tarkalleen selvittävyys ja laajentavuus tarkoittavat. Tähän kysymykseen vastatessa joudutaan paneutumaan syvällisemmin Kantin teoriaan (Allison 2004, 89-91).

Yhden ratkaisumallin analyttisen ja synteettisen tiedon väliseen problematiikkaan antaa Kantin käsite ja arvostelmateorian tarkempi analyysi, Kantin semantiikka.

Tarkastelen seuraavaksi Kantin tietoteorian aluetta, jossa hän pyrkii vastaamaan kysymyksiin puhtaan järjen semantiikan pohjalta. *Puhtaan järjen kritiikissä* Kant käsittelee aihetta luvussa Transsendentaalinen analytiikka.⁶

---

6 Käsittelee Kantin semantiikkaa luvussa: 4 Kantin käsitys mielenkyvyistä.

4 KANTIN KÄSITYS MIELENKYVYISTÄ

Kantin mukaan mielenkyvyt ovat: *intuitio*(*Anschauung*) ja *ymmärrys*. Intuition rooli Kantin ajattelussa on mielen aktiivisen toiminnan ymmärtämisen suhteen tärkein. Intuition kautta subjektiivisen ”minän”, havainnoijan suhde tiedon objekteihin tulee mahdolliseksi. Kant ilmaisee asian *Puhtaan järjen kritiikin* ensimmäisessä kappaleessa seuraavasti: ”*In whatever manner and by whatever means a mode of knowledge may relate to objects, **intuition** is that through which it is in immediate relation to them, and from which all thought gains its material*” (Kant 2011, A20).

Kantin tietoteoriassa tajunta voidaan käsittää aktiiviseksi inhimillisen loogisen mielen ja olioiden sinänsä väliseksi mentaaliseksi välittäjäksi. Aktiivinen mieli vastaanottaa aistimuksia ympäröivästä todellisuudesta kokemuksen kautta, minkä jälkeen mielen mentaalinen aktiivinen toiminta jäsentää havainnollisuuden mielekkääseen muotoon järjen a priori käsitteiden ehtojen mukaisesti. Ymmärrys muokkaa kokemuksesta saatua empiiristä materiaa järjen loogisten (muodollisten a priori) tekijöiden mukaiseksi. Havainnoivan subjektin muodolliset a priori periaatteet ilmenevät järkipäisten muodollisten tekijöiden ja tiedon objektien ilmentymien kokonaisuutena. Kant ilmaisee eron kokemuksen kautta saadun materian ja järkipäisen muodollisen aineksen välillä seuraavasti: ”*That in the appearance which corresponds to sensation, I term its matter; but that which so determines the manifold of appearance that it allows of being ordered in certain relations, I term the form of appearance*” (Kant 2011, A20).

Aktiivisessa ymmärryksessä tiedon jäsentymisen tapahtuu Kantin mukaan ilmentymien kautta, jotka ovat suhteessa annettuun ilmiöön. Toisin sanoen ymmärrys muodostaa erillisiä representaatioita tiedon objekteista, oli kysymyksessä sitten pelkkä ymmärrysolio tai konkreettinen havainnoinnin kohteena oleva olio.⁷

---

7 Tiedon kohteena voi Kantin mukaan olla ajatusolio, joka on mielteiden ja tiedostuksen kohteena pelkkä ymmärryksen sisäinen olio, kuten esimerkiksi metafysiset määritelmät koskien Jumalan olemassaoloa tai sielun kuolemattomuutta. Tai mielen ulkoinen olio, jota subjekti havainnoi ja muodostaa representaatioita.

Tietoisuus minästä on perusta, jolle inhimillinen tajunta perustaa muut edellä mainitut mielenkyvyt. Tietoisuus on tiedon kokemisen perusta; kaikki tieto syntyy Kantin mukaan mielteistä, ja kaikki tietoisuus on suhteessa mielteeseen (Kant 2011, 314).⁸ Kaikki havainnointi tapahtuu representaatioina todellisuudesta, jotka perustavat Kantin mukaan minuun havainnoivana subjektina. Niinpä mielle itsestämme havainnoivana subjektina on se tekijä, joka perustaa kaikkea havainnointia yleensä. Tietoisuus minusta havainnoivana subjektina asettaa kaiken havainnoinnin subjekti-objekti- suhteeseen intuitiossa. Tietoisuus itsestään tiedostavana subjektina perustaa tiedon mahdollisuutta ja perustaa kaikkea havainnointia, joka asettuu subjekti-objekti- suhteeseen intuitiossa. (Kant 2011, B1.) (Kemp-Smith 2003, 81)

*Aistimellisuus*⁹ on Kantin mukaan mielenkyky vastaanottaa olioiden vaikutuksia aisteihimme. Oliot sinänsä vaikuttavat aistimellisuuteen tuntemattomalla tavalla, mutta niiden vaikutus ilmenee annettuina (empiirisinä) vaikuttimina, aistimuksina aisteillemme. Aistimukset vaikuttavat aistiemme kautta mieleen ilmentyminä. Ilmentymät taas piirtyvät välittömänä aistimellisuutena intuition kautta mieleemme, joka asettaa aistimukset intuition puhtaiden muotojen kautta ajan ja paikan suhteen järjestykseen välittömässä suhteessa tiedon objekteihin nähden. Toisin sanoen aistimukset jäsentyvät ajan ja paikan suhteen mielekkääseen järjestykseen intuitiossa. Tämän tapaista järjestymistä Kant kutsuu ilmiöksi. Ilmiö taas voidaan käsittää aistimellisuuden ilmentymien kokonaisuudeksi. Todellisuus järjestäytyy välittömässä intuitiossa mielekkääksi kokonaisuudeksi, ilmiöksi joka on aisteillemme annettujen ilmentymien kokonaisuus - yksi intuitiivinen kokemus todellisuudesta (Kant 2011, A22; B34.) (Kemp-Smith 2003, 82-3).

Ymmärrys.¹⁰ Ymmärrys on myös yksi Kantin mainitsemista mielenkyvyistä. Ymmärryksen tärkeimmäksi tehtäväksi Kant asettaa aistimellisuuden tuoman

---

8 Tai myös voidaan käyttää muotoa, missä Kantin mukaan tiedostaminen on aktiivisen intelligentin ymmärryksen ja tajunnan toimintaa, missä diskursiivinen tajunta mieltää itsensä suhteessa annettuun todellisuuteen. Tajunnalle on mielle, representaatio itsestään objektiivisena kognitioina suhteessa tiedon kohteisiin muodostamalla minän kautta representaatioita maailmasta. Vrt. stufenleiter, vorstellung.

9 *Sinnlichkeit.*

10 *Verstand.*

havaintoaineksen jäsentämisen mielekkääksi. Ymmärrys kokoaa yhteen aistimellisuuden tuoman havaintoaineksen muodostaen sen pohjalta käsitteitä¹¹. Käsitteet ovat ymmärryksen tapa jäsentää todellisuutta ja siitä saatuja havaintoja. Kant itse määrittelee ymmärryksen aktiiviseksi toiminnaksi. Ymmärrys muodostaa todellisuudesta aktiivisesti käsitteitä ja arvostelmia tiedon objekteista. Käsitteiden kautta ymmärrys muodostaa todellisuutta koskevia arvostelmia. Ymmärrys yhdistää tietyt havainnot tietyn käsitteen alaisuuteen havainnointien samankaltaisuuden perusteella.

Aktiivinen ymmärrys alistaa havainnointia erillisille käsitteille. Ymmärrys liittää empiiriset havainnot käsitteiden empiiriseksi sisältömateriaaliksi. Havainnointi kootaan yhteen tiettyjen tunnuspiirteiden perusteella ja liitetään käsitteen muotoon ymmärryksessä. Käsitteen muoto on Kantin mukaan niiden tapa edustaa olioita, jotka ovat tunnuspiirteiden perusteella käsitteen muotoon yhdistetty. Käsitteen muoto toimii käsitteeseen liittyvien olioiden määräämisen sääntönä, muoto määrää käsitteiden olioiden tavan tulla edustetuiksi. Esimerkiksi käsitteen ”koira”, sisältö on tiettyjen olioiden tunnuspiirteiden joukko, jonka kautta koira tunnistetaan koiraksi. Käsitteen muoto taas toimii ohjenuorana jonka perusteella ymmärrys tunnistaa, poimii koiran ohjeellisesti todellisuudesta. Muoto voidaan tulkita ymmärryksen totutuksi tavaksi tunnistaa käsitteet niiden vaikutuksien pohjalta todellisuudessa. Esimerkiksi havaitseen koiran, ja se että havaitseen koiran aiheuttaa mielessäni aistien kautta tietynlaisen assosiaation, jonka kautta ymmärrys tunnistaa koiran totutulla tapaa koiraksi ja liittää tuon koiran havainnoinnin erityispiirteet juurikin tuon koiraksi havaitsemani olion käsitteeseen. (Kemp-Smith 2003, 81.)

---

11 *Begriff.*

5 TRANSENDENTAALINEN LOGIIKKA

Kant jakaa transsendentaalisen logiikan jakson *Puhtaan järjen kritiikissä* kahteen osaan: transsendentaaliseen analytiikkaan ja transsendentaaliseen dialektiikkaan. Ensimmäinen koskee arvostelmien loogista käyttöä ja jälkimmäinen koskee ymmärryksen pyrkimyksiä laajentaa mahdollista tietoa kokemuksen ulkopuolelle.

Transsendentaalisen logiikan tehtäväksi Kant asettaa kaikkien tiedostuksen objektien alkuperän tarkastelun. Transsendentaalinen logiikka tarkastelee kaiken mahdollisen kokemuksen muodollisia ennakkoehtoja, puhtaita järjen lakeja ja niiden a priori suhdetta tiedon objekteihin. Transsendentaali logiikan lait ovat lakeja järjen ja ymmärryksen suhteesta tiedon kohteisiin a priori. Transsendentaalista logiikkaa koskevassa kappaleessa Kant pyrkii vastaamaan kysymykseen objektien mahdollisesta ajattelusta. Kuinka ymmärrys luo arvostelmia järjen a priori lakien ohjaamana. Ajassa ja avaruudessa annettuja objekteja koskeva ajattelu on mahdollista transsendentaalisen logiikan pohjalta. Kant kirjoittaa transsendentaalin logiikan alasta seuraavasti *Puhtaan järjen kritiikissä*: ”*In expectation, therefore, that there may perhaps be concepts which relate a priori to objects, not as pure or sensible intuitions, but solely as acts of pure thought – that is, as concepts which are neither of empirical nor of aesthetic origin – we form for ourselves but anticipation the idea of a science of the knowledge which belongs to pure understanding and reason, whereby we think objects entirely a priori. Such a science should determine the origin, the scope, and the objective validity of such knowledge, would have to be called transcendental logic. Because, unlike general logic, which has to deal with both empirical and pure knowledge of reason, it concerns itself with the laws of understanding and of reason solely in so far as they relate a priori to object*” (Kant 2011, A57.) (Kemp-Smith 2003, 168-170).

Siinä missä aika ja avaruus mahdollistavat havainnollisuuden, transsendentaali logiikka mahdollistaa tiedon objekteja koskevan ajattelun. Toisin kuin aistimellisuus vastaanottaa tiedon objektit intuitioissa, ymmärrys spontaanisti tuottaa omat objektinsa käsitteiden ja arvostelmien muodossa. Kant kirjoittaa: ”*Thoughts without content are empty; intuitions without concepts are blind.... The understanding cannot intuit anything, and the senses*

cannot think anything. Only from their union can cognition arise. Hence we distinguish the science of the rules of sensibility as such, i.e., aesthetics, from the science of the rules of the understanding, as such, i.e., logic” (Kant 2011, A51).

Kant pyrkii hakemaan transsendentaalisen logiikkansa kautta tiedon ja tiedostuksen alkuperää konstituioivia, perustavia a priori ennakkoehtoja. Jotka ovat hänen mukaansa välttämättömiä, mikäli uskotaan minkään havainnoinnin olevan kokemuksen kautta mahdollista. Transsendentaalinen logiikka selittyy transsendentaalisena reflektiona, jolla Kant tarkoittaa logiikan a priori ennakkoehtojen peilautumista tiedon objekteja koskevissa käsitteissä ja arvostelmissa. Transsendentaali logiikan roolista kirjoittaa myös Norman Kemp-Smith kommentaarissaan: *”As term transcendental predicates, the new logic will have as its central problems the origin, scope, conditions and possibility of valid a priori knowledge of objects.”* (Kemp-Smith 2003, 171.) Logiikka koskee kaikkea mahdollista käsitteiden ja arvostelmien muodostamista tiedon objekteista a priori. Kaiken mahdollisen tiedon juuret ja mahdollisuus on Kantin mukaan transsendentaalisessa logiikassa. Transsendentaali logiikka määrittää kokemuksen yleensä ja muodostaa kokemuksen objektin ja tiedon objektin yleensä (Kemp-Smith 2003, 170).

Esimerkiksi syy, minä ja substanssi ovat käsitteitä joita emme voi havainnoida intuitiossa. Niinpä nämä käsitteet ovat olemassa pelkästään puhtaassa järjessä a priori, mutta ovat kuitenkin mielekkään ja loogisten arvostelmien ja käsitteiden muodostamisen kannalta välttämättömiä. Näin transsendentaali logiikan tehtävä Kantin systeemissä tulee ymmärrettävämmäksi. Transsendentaali logiikka asettaa nämä loogiset käsitteet kokemukselle, jolloin aistimellisuuden havainnoista on mahdollista muodostaa loogisia käsitteitä ja arvostelmia. Kuten Kant itsekin kirjoittaa: *”The only use that the understanding can make of these concepts is to judge by means of them... since all acts of the understanding can be reduced to judgments, the understanding as such can be represented as a faculty of Judgment”* (Kant 2011). Ajatteleva mieli on jatkuvasti arvosteleva mieli. Ymmärrys muodostaa arvostelmia ja arvostelmien sisältämiä käsitteitä tiedon kohteista transsendentaalisen järjen logiikan a priori sanelemana.

5.1 Kantin määritelmät käsitteistä ja arvostelmista

Kuten aikaisemmin käsittelin Kantin jakoa tiedon lajien ja tyyppien suhteen, on myös tärkeää luoda lyhyt katsaus Kantin arvostelmia ja käsitteistä koskeviin määritelmiin. Yksinkertaisesti sanottuna käsitteet ovat Kantille muodollisia ja aistimellisuuden eli empiiristen havaintojen tunnuspiirteistä rakentuneita kokonaisuuksia. Jokainen käsite on rakentunut kokemuksen havaintojen representaatioiden, tai muodollisten tunnuspiirteiden pohjalta. Käsitteet ovat Kantille mielteitä, joiden alle kaikki tietyt representaatiot ovat tunnusomaisesti viety. Niinpä arvostelmien muoto on ”A on B”, subjekti A, ja predikaatti B, asetetaan Kantin mukaan keskinäiseen vertailuun niiden mahdollisuuden ja olemisen perusteella. Kuten aikaisemmin tuotiin esille, havainnoinnin kohteen olevat objektit vaikuttavat aisteihin tietyllä tavalla intuitiossa. Kaikki havainnot vaikuttavat aluksi passiivisesti kokonaisuutena aistimellisuuteemme, aistihimme jollain tapaa. Tässä vaiheessa voidaan puhua yleisesti ns. tuttuusvaiheesta.¹² ”Näen tietyn talon välittömässä representaatio-suhteessa objektiin.” Toisin sanoen minulla on välitön suhde tiedon objektiin (taloon) intuition kautta. Ymmärrys tunnistaa representaatioiden havaintosisällön ja yhdistää ne tietyn käsitteen alaisuuteen.

Kantin tunnuspiirteet ja käsitteiden muodollisuus voidaan ymmärtää myös käsitteiden intensiona ja ekstensiona. Intensio tarkoittaa sitä, mitä käsitteessä ajatellaan. Ekstensio tarkoittaa sitä, mihin käsite viittaa. Tällä tapaa tulkittuna Kantin käsitelmäritelmän mukaiset havaintojen tunnuspiirteet tulkitaan intensioksi, mikä samaistuu myös käsitteen muodollisuuteen ja siihen mitä käsitteessä ajatellaan. Ekstensioksi tulkitaan käsitteiden sisältämät representaatiot tiedon kohteista, havainnoinnit joita käsite edustaa.

---

12 Käytän tuttuusvaihetta tarkoittamaan Kantin määritelmää intuitiosta, jossa ymmärrys on välittömässä intuitiosuhteessa havainnointiin kokonaisuutena vastaanottavassa passiivisessa aistimellisessä vaiheessa. Tuolloin ymmärryksen aistimellisuus tulee ulkoisten olioiden vaikuttamaksi aiheuttamalla tietyn mielteen ymmärryksen reseptiivisessä aistimellisyydessä, missä empiiristä ainesta ei ole vielä alistettu ymmärryksen a priori muodolliselle ainekselle.

Aktiivinen ymmärrys ottaa havainnot ymmärryksen kohteeksi ja alkaa muodostaa todellisuuden perusteella arvostelmia ja käsitteitä, joissa se yhdistää kaikki aistimellisuuteen ja mielteisiin perustuvat perseptiot varsinaisiksi representaatioiksi viemällä empiirisen perseptioaineksen järjen ja ymmärryksen a priori -aineksen alaisuuteen. Tuttuusvaiheen käsitteisiin liittyvät mielteet ja niiden vaikutukset tulevat tiettyjen käsitteiden alaisuuteen erinäiseksi representaatioiden ykseydeksi.

Ykseys tarkoittaa käsitteen representaation ykseyttä ja moneus käsitteen representaation alla olevien representaatioiden moninaisuutta, jonka ymmärrys on siihen liittännyt tiettyjen tunnisteiden perusteella. Niinpä tottumuksena tiettyjen käsitteiden tunnisteiden perusteella kaikilla käsitteillä on olemassa oma luokkansa universaalisina ja singulaarisina käsitteinä. Käsitteelle on tyypillistä määritellä myös tietty universaali luokka sen tunnisteiden perusteella. Näin ollen ymmärrys asettaa tietyt representaatiot aktiivisesti tietyn käsitteen alle tiettyjen samankaltaisuuksien perusteella. Aktiivinen ymmärrys prosessoi ja jäsentää edelliset tekijät tietyn objektin käsitteen alle muodostaen tästä representaation. Jokainen käsite on representaatio tietystä objektista tiettyjen tunnuspiirteiden (representaatioiden) perusteella. Kant ilmaisee asian seuraavasti: ”*Whereas all intuitions as sensible rest on affections, concepts rest on functions. By function I mean the unity of the act of bringing various representations under one common representation*” (Kant 2011, A68-B93). Käsite on aina representaatio jostain tiedon objektista. Ymmärrys voi konstruoida representaatioiden perusteella uusia representaatioita, jotka liittyvät johonkin objektiin. Ymmärrys siis konstruoi käsitteitä ja niiden pohjalta arvostelmia todellisuudesta. Käsitteiden konstruktio voidaan käsittää synteettiseksi mielen toiminnaksi. Representaatiot liitetään yhteen subjektin aktiivisessa ymmärryksessä käsitteiksi ja arvostelmiksi. Ymmärrys liittää synteettisesti yhteen useamman representaation tuottaen uuden representaation muiden pohjalta (Kant 2011, A65).

5.2 Analyyttisen tiedon ja synteettisen tiedon välisten ongelmien ratkaisuja

Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin analyttisen ja synteettisen tiedon välistä eroa. Transsendentaali logiikan ja käsite määritelmien jälkeen analyttisen ja synteettisen tiedon välistä eroa voidaan selventää tuomalla mukaan arvostelmien käsitteiden tunnuspiirteiden rooli tiedon rakentumisessa. Ratkaisevassa asemassa analyttisen ja synteettisen tiedonlajin erottelun välillä ovat Kantin käsite ja arvostelma määritelmän sisältämät intension ja ekstension käsitteet.

Kantin mukaan arvostelmat ovat aina muotoa ”A on B”. Arvostelman sisältämien käsitteiden tunnuspiirteet ratkaisevat sen tiedon lajin. Kuuluuko arvostelma ”A on B”, analyttiseen vai synteettiseen tiedonlajiin. Tässä tapauksessa asian ratkaisee onko B, konstruoitu samoista tunnuspiirteistä, jotka sisältyvät myös A:han. Tässä tapauksessa arvostelma voidaan määritellä analyttiseksi. Se ei lisää tietoa tiedon objektista. Mikäli B, vastaavasti sisältää tunnuspiirteitä, jotka eivät sisälly A:han on arvostelma synteettinen, sillä se lisää tietoa tiedon objektista. Tämän päättelyn kautta ratkeaa epäselvyys, joka mainittiin luvussa 3.1 Kuinka analyttiset ja synteettiset arvostelmat tulisi lopulta ymmärtää.

Kantin käsite- ja arvostelmamääritelmien kautta ratkeaa myös aikaisemmin mainittu ongelma¹³, mitä loppujen lopuksi *sisältyminen* analyttisen tiedon kohdalla tarkoittaa: Sisältyminenä tulkitaan yksinkertaisesti sitä, että arvostelman käsite on muodostettu annettujen tunnuspiirteiden pohjalta. Käsitteen ilmaisema representaatio sisältää analyttisen käsitteen tunnuspiirteet A:ssa, ja B:ssä. Analyttiset arvostelmat ja niiden totuus on kokemuksesta erillinen. Analyttiset arvostelmat ja käsitteet koskevat näin ollen pelkästään käsitteiden tunnuspiirteitä. Käsitteiden tunnuspiirteet ovat käsitteiden intensioita, mitä käsitteessä on ajateltuna mitä olioita ne edustavat. Niinpä Kantin määritelmä käsitteiden sisällöllisestä erosta tulee intension käsitteen kautta selkeämmäksi: analyttinen tieto ja käsitteet ovat puhtaasti intensionaalisia ja niiden analyysi arvostelman käsitteiden tunnuspiirteiden kesken tapahtuu vain ja ainoastaan

---

13 Katso luku 3.1 s.12.

intensionaalisesti. Näin ollen erottelu analyttiseen ja synteettiseen tiedonlajiin tulee perustelluksi. Analyttinen tieto on täysin intensionaalista. Kant taas synteettinen tieto perustaa käsitteiden intensioiden ohella myös niiden ekstensioon. Siihen mihin fenomeneihin käsite viittaa. Analyttiset arvostelmat lisäävät tietoa muodollisesti. Ne selventävät arvostelman ”A on B”, A:n käsitteen *sisältämien* tunnuspiirteiden sisältöä. Esim. arvostelma ”A on B”, on analyttisesti tosi arvostelma, jos ja vain jos A:n intensio sisältää B:n intension. Arvostelma on analyttisesti epätosi, jos A:n intensio sisältää B:n intension suhteen ristiriitaisen käsitteen tunnuspiirteen.¹⁴ Arvostelma ei taas ole analyttinen, jos A:n intensio ei myönnä eikä kiellä B:n intensiota. Arvostelma on analyttinen, jos sen totuusarvo määräytyy sen sisältämien käsitteiden intensioiden välisen vertailun kautta.

Tämä selvennys tapahtuu puhtaasti loogisesti a priori, järjen loogisten lakien mukaisesti. Arvostelman käsitteiden välinen suhde on analyttisten arvostelmien tapauksessa puhtaasti intensionaalinen, A ja B ovat sisältyvyysuhteessa arvostelman subjektin käsitteen ja predikaatin käsitteen kautta. Samalla tulee myös ymmärrettäväksi Kantin ajatus käsitteiden representaatioiden moneudesta. Käsitteet ovat representaatioiden representaatioita, joissa käsitteiden *sisällöllinen* suhde tulee ilmi niiden välisen analyysin kautta. Arvostelman käsite B, kuvastaa A:n sisältöä. (Ja on myös A:n representaatio).

Synteettisten arvostelmien laajentavuus tai synteesi tulee ymmärrettäväksi, mikäli ymmärrämme laajentavuuden *materiaaliseksi*. Synteessin kautta arvostelmien käsitteelle lisätään ominaisuus, joka ei sisälly lainkaan sen aiempaan käsitteeseen. Arvostelmassa ”A on B”, A:n käsitteelle lisätään B:n kautta ominaisuus X, joka ei ole johdettavissa A:n käsitteestä, eikä A:n käsitteen kautta. Synteettiset arvostelmat lisäävät arvostelman A:lle ominaisuuden X, jota ei voida löytää arvostelman käsitteiden sisällöstä. X syntetisoidaan käsitteen ekstension kautta. Se, mihin käsite viittaa, syntetisoidaan A:lle B:n ekstension kautta materiaalisesti. A:n ekstension suhde B:n ekstensioon määrittyy käsitteiden ulkoisen ekstensioiden viittaussuhteen kautta. A:lle syntetisoidaan ominaisuus X, mistä

---

¹⁴ Kuten Kant ilmaisee ajatuksen Prolegomenassa, analyttisten arvostelmien totuus voidaan johtaa ristiriidanlauseen perustalta.

ymmärrys konstruoi ekstensioiden välisen suhteen kautta uuden ominaisuuden B:nä. Esimerkiksi arvoitelman ”A on B” on synteettinen tosi arvoitelma, jos ja vain jos, osa A:n käsitteen ekstension olioista kuuluu myös B:n käsitteen ekstensioon (Synteettisesti kontingentti). Arvoitelma on synteettisesti epätosi, jos A:n käsitteen ekstension oliot ovat täysin eri olioita sekä A:n, että B:n ekstensiossa. Arvoitelma on synteettisesti tosi, kun A:n käsitteen ekstension oliot ovat B:n ekstension määäämiä. Arvoitelma on synteettinen, jos sen totuusarvo määäärittyy sen sisältämien käsitteiden ekstensioiden välisten suhteiden kautta.

Ratkaisevaa on huomata analyttisen ja synteettisen tiedon välinen ero, joka selviää lopulta arvoitelmien sisältämien käsitteiden muodostustavasta ja niiden määäärittelystä, sekä käsitteiden sidonnaisuus vallitsevaan tilanteeseen ja tapaan, eli kuinka niitä käytetään. Käsitteille määäärityt suhteet ratkaiseva arvoitelman kuulumisen analyttisiin tai synteettisiin.

5.3 Pohdintaa

Koska tiedon tunnistaminen analyttiseksi tai synteettiseksi perustuu käsitteiden väliiseen suhteeseen, voidaan tiedon jakaantumista pitää *semanttisena*. Käsitteiden tunnuspiirteet, intensio ja ekstensio ovat ratkaisevassa asemassa käsitteiden välisen suhteen tunnistamisessa.

Vastaavasti tiedon jakaantuminen analyttiseen a priori tietoon ja synteettiseen a posteriori tietoon on epistemologinen. Tiedon a priorisuus ja a posteriorisuus koskee tapaa, jolla tiedon totuudenmukaisuus todetaan. Analyttisen a priorin kohdalla tietoa saavutetaan arvoitelman sisältämien käsitteiden termien välisenä analyysina. Kantia itseään seuraten analyttinen tieto on aina välttämättömästi a priori, kokemuksesta riippumatonta. Tieto on a posteriori, mikäli tiedon totuudenmukaisuuden toteamiseksi on tukeuduttava kokemuksen tuomaan aistimellisuuteen. Tähän mennessä tiedämme, kuinka Kantin mukaan tieto jakaantuu analyttiseen ja synteettiseen ja sen mitä a priori ja a posteriori Kantille tarkoittaa. Lisäksi olemme tarkastelleet Kantin käsitystä olioista sinänsä, transsendentaalisesta logiikasta ja käsite ja arvoitelmamääääritelmistä.

Transsendentaalisen logiikan kohdalla Kant pyrkii vastaamaan kysymykseen ymmärryksen loogisesta toiminnasta. Siihen kuinka ymmärrys toimii muodostaessaan järjen a priori lakien mukaisesti arvostelmia tiedon objekteista. Käsite- ja arvostelmamääritelmien kautta huomaamme, kuinka käsitteet ja arvostelmat muodostuvat Kantin mukaan ymmärryksen aktiivisen toiminnan jäsentämänä, ja kuinka ymmärrys tuottaa arvostelmia käsitteiden pohjalta.

Asioiden selkeyttämiseksi poimin kysymykset ja niihin annetut vastaukset seuraavaan:

1. *Olioiden sinänsä rooli:* Yhdeksi tavoitteeksi asetin tarkastella olioiden sinänsä roolia Kantin tietoteoriassa. Olioiden sinänsä rooli on Kantin omien määritelmien mukaan varsin sekava. Välillä hän puhuu olioista sinänsä kokemuksen mystisinä taustavaikuttajina. Olioista sinänsä ei Kantin mukaan voida saavuttaa minkäänlaista tietoa kokemuksen kautta. Välillä Kant taas antaa ymmärtää että olioista sinänsä voidaan tietää ainakin se, että ne ovat olemassa. Olioiden sinänsä roolia Kantin tieto-opissa on tämän vuoksi lähestytty ainakin kahdella eri tapaa Kant-tulkintoissa.

Yhtenä tapana oliot sinänsä käsitetään epistemologisesti, kokemuksesta erillisiksi objekteiksi. Oliot sinänsä aiheuttavat ilmiöt, mutta ovat silti erillisiä varsinaisesta ilmiöstä. Ilmiöt ovat tapa, jolla oliot sinänsä vaikuttavat aisteihimme aiheuttaen ilmiöitä, mutta ovat silti itsessään erillisiä olioita ilmiöistä. Oliot sinänsä määrittävät epistemologisesti sitä, mitä emme voi tietää kokemuksen ennakkoehtojen piirissä, mutta eivät sitä, mitä oliot sinänsä ovat olemukseltaan itsessään. Näin ollen olioiden sinänsä voidaan epistemologisesti tulkita tiedonrajoja määrittäväksi tekijäksi. Toinen tapa on käsittää oliot sinänsä metafysisesti todellisuuden luonteeseen ontologisesti kuuluviksi. Olioiden sinänsä piiri on oma erillinen olioiden joukko verrattuna kokemuksen ennakkoehtojen ilmiöissä annettujen olioiden joukkoon. Tältä perustalta todellisuus käsitetään jakaantuvan kahteen maailmaan. Olioiden sinänsä ja ilmiöiden maailmaan.

Se, mitä olioiden sinänsä roolilla tarkoitetaan, vaihtelee sen mukaan kumman tulkinnan pohjalta olioiden sinänsä käsitettä lähestytään. Nykyään epistemologinen kahden

näkökulman malli on lähes standardi Kant-tutkijoiden keskuudessa. Oliot sinänsä ovat näin ollen jotain, jotka jäävät olemukseltaan sinänsä tuntemattomiksi kokemuksesta erillisiksi. Oliot sinänsä määrittelevät tiedonrajoja, tiedon ja mahdollisen kokemuksen rajoja.

2. *Noumenon - fenomenon*, voidaan käsittää joksikin mitä ajatellaan täysin abstraktisti, käsitteellisesti. Jos seuraamme Kantin Puhtaan järjen kritiikin mukaista määritelmää, noumenon on ei-havainnollisen ajattelun kohde, voidaan noumenon käsittää fenomenonin käsitteen vastakohtana. Fenomenon on käsitteellisesti määrittynyt ilmiö, joten noumeenit voidaan tulkita havainnollisuuden ja ilmiöiden vastakohtana täysin käsitteelliseksi ajatusolioksi, kuten esim. Jumalan käsite tai jonkun korkeamman absoluutin käsite. Tältä pohjalta noumenon voidaan käsittää ainakin olioiden sinänsä käsitteestä erilliseksi. Noumenonit ovat ajatusolioita, jotka ovat lähestyttävissä täysin a priori, abstraktisti ja käsitteellisesti. Eron olioiden sinänsä ja noumenon:in käsitteen välillä on, ettei olioita sinänsä pystytä lähestymään lainkaan. Ei havainnollisuuden, eikä mielteiden kautta. Nomeeneja voidaan lähestyä käsitteellisesti havainnollisuudesta erillään kuten esim. absoluutin käsitettä tai matematiikan totuuksia.
3. *Transsendentaaliobjekti*, voidaan käsittää objektin yleensä transsendentaaliseksi käsitteeksi. Transsendentaaliobjekti on jotain, joka mahdollistaa havainnollisuuden tuoman materiaalin mieltämisen tiedon kohteeksi yleensä. Ymmärrys yhdistää objektin yleensä käsitteen kokemuksen objektien mieltämisen perustaksi. Transsendentaaliselle objektille liitetään kokemuksen kautta havainnollisuutta, jonka kautta jokin havainnoinnin kohteena oleva objekti tulee annetuksi, mielletyksi varsinaisena kokemuksen kohteena. Transsendentaali objekti on jotain, joka on yleisesti kaikessa ja jonka kautta kokemuksen objektit ja niille liitetyt ominaisuudet tulevat mahdollisiksi mieltää. Mielessä oleva objektin käsite liitetään havainnoinnin kohteena olevaan objektiin. Mielessä oleva objektinkäsite mahdollistaa näin ollen reaalisen objektin tunnistamisen objektiksi.¹⁵ Vaikka Kant määrittelee transsendentaalisen

---

15 Transsendentaali objekti voidaan liittää mielestäni yhteyteen mielen ja todellisuuden välillä.

objektin tuntemattomaksi joksikin (= X), joka on kaikissa arvostelmissa ja kokemuksessa, ei sitä voida sekoittaa olioiden sinänsä käsitteeseen, koska transsendentaali objekti tiedetään objektin käsitteeksi yleensä.

4. *Käsitelmäritelmät.* Kantin käsitelmäritelmä voidaan samaistaa hänen käsitykseensä semantiikasta. Ajattelu on ymmärryksen jatkuvaa toimintaa. Ymmärrys jäsentää todellisuutta käsiteiden muodostamisen kautta ja arvostelmien muodostamisen kautta. Kant vastaa semantiikallaan kysymykseen, kuinka ymmärrys tuottaa havainnointien pohjalta käsitteitä? Ymmärrys muodostaa havainnointien pohjalta käsitteitä käsiteiden tunnuspiirteiden pohjalta. Ymmärrys liittää tietyt representaatiot, tunnuspiirteet tietyn käsitteen alaisuuteen representaatioiden sisällön perusteella. Käsitteillä on Kantin mukaan muodollisuus (intensio) sekä sisältö (ekstensio). Intension perusteella ymmärrys tunnistaa mitä jossain käsitteessä ajatellaan. Ekstensio taas liittyy käsitteenalaan kuuluvaan fenomeeniin, mihin yksittäiseen fenomeeniin käsite liittyy. Esimerkiksi ajattelen käsitettä ase, voin tuon käsitteen muodollisuuden perusteella tunnistaa, että käsitteessä ajatellaan asetta, niinpä osaan tuon muodollisen ohjeen perusteella liittää ymmärryksessä kaikki aseeseen käsitteen alaisuuteen kuuluvat oliot. Kun taas ajattelen aseeseen ekstensiota, tulee aseeseen käsitteelle havainnollisuuden perustuvia määreitä, ominaisuuksia kuten esim. metallinen käsiase, jonka kahva on puuta. Nämä ominaisuudet ymmärrys osaa liittää käsitteen muodollisten tunnuspiirteiden mahdollistamana aseeseen käsitteen alaisuuteen ja siihen kuuluviksi.

Kokemuksesta erillisen tiedon ja käsitteiden tuottaminen liittyy käsitteiden muodollisuuteen, niiden intensioiden tunnuspiirteiden ja ekstensioiden alaan kuuluvien olioiden joukkojen välisten suhteiden väliseen analyysiin. Tässä kohtaa nousee myös tarkempi jako analyttiseen ja synteettiseen tietoon. Arvostelma on analyttinen, jos sen

---

Transsendentaali objekti on mielen sisäinen objektin mielle a priori, jonka ymmärrys liittää havainnoinnin kohteena olevaan reaaliseen objektiin, jolloin konkreettisen objektin mieltäminen ja havainnoiminen tulee mahdolliseksi. Mielessä on havainnoinnin kohteena olevaa objektia Y, vastaava objektin yleensä käsite X. Ja se että X on mielessä mahdollistaa jonkin havainnoitavan objektin Y mieltämisen kokemuksen ja havaintojen aiheuttajana. Objektille Y voidaan liittää tältä perustalta ominaisuuksia havainnollisuuden perustalta.

totuusarvo määräytyy sen sisältämien käsitteiden intensioiden välisen vertailun kautta. Arvostelma on synteettinen, jos sen totuusarvo määrittyy sen sisältämien käsitteiden ekstensioiden välisten suhteiden kautta.

Tähänastisen tarkastelun pohjalta voidaan päätyä seuraavaan: Oliot sinänsä määrittelevät episteemisesti tiedonrajoja ja sitä mitä voidaan tietää. Tiedon hankinta perustuu aktiivisen ymmärryksen toiminnalle, sen tavalle jäsentää aistimellisuuden tarjoamaa materiaalia järjen a priori ennakkoehtojen vaatimusten mukaisesti. Ymmärrys muokkaa aistimellisen materiaalin käsitteellisesti. Käsitteiden välisten suhteiden perusteella tieto on joko analyttistä tai synteettistä. Tieto voi olla analyttistä a priori tai synteettistä a priori tai a posteriori. A priori tieto on kokemuksesta erillistä, joten se on järkipäristä tai käsitteellistä, joka on saavutettu käsitteiden välisen vertailun kautta. Tieto on synteettistä a posteriori, jos arvostelman totuudenmukaisuuden toteamisen tueksi tarvitaan kokemuksen tuomaa havainnollisuutta. On olemassa synteettistä a priori tietoa, missä ymmärrys sisällyttää a priori tietoa ja järjen käsitteellisiä periaatteita välttämättöminä totuuksina kokemukseen ja käsitteisiin. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi substanssi ja syyn käsite, joita ei voida johtaa pelkistä empiiristä havainnoista käsin, vaan ymmärrys sisällyttää ne a priori, kokemukseen ja käsitteisiin kuuluviksi. Kant päätyy tämän asettelun pohjalta synteettisen tiedon a priori käsitteeseen.

Synteettinen a priori on kokemuksesta erillistä mutta silti havainnollisuudelle perustuvaa tietoa. Synteettinen a priori ei perustu a posteriori havainnollisuudelle vaan puhtaalle havainnollisuudelle, ne ovat olioita havainnoivan subjektin tajunnan todellisuudelle asettamia intuitiivisia havainnoinnin muotoja ja käsitteitä. Subjektiiivinen tajunta asettaa, havainnollistaa näiden a priori muotojen ja käsitteiden kautta todellisuutta ja aistimellisuutta. Puhtaiksi havainnollisuuden tai puhtaiksi intuitiivisiksi muodoiksi Kant määrittelee ajan ja avaruuden. Puhtaiksi järjen ymmärryskäsitteiksi Kant määrittelee mm. edellä mainitun kausaalisuuden, substanssin, jotka ovat a priori kokemuksesta erillisiä käsitteitä, mutta joiden kautta tajunta aktiivisesti jäsentää todellisuutta asettamalla aistimellisuuden järjen puhtaiden ennakkoehtojen muottiin. Toisin sanoen, ilman aikaa ja avaruutta sekä ymmärryskäsitteitä aistimellisuuden

mieltäminen ja havainnollisuus ylipäätään on Kantin mukaan mahdotonta. Aistimellisuutta voidaan tässä tapauksessa verrata järjen a priori muodolliseen muottiin, johon aistimellisuus ja havainnollisuus valetaan.

Mutta kuinka Kant perustelee ajan ja avaruuden a priorisuuden ja kuinka hän perustelee järjen puhtaiden ymmärryskäsitteiden roolin oikeutetuksi? Näihin kysymyksiin pureudun tarkemmin seuraavaksi.

6 AIKA JA AVARUUS PUHTAINA HAVAINNOINNIN MUOTOINA

Kant määrittelee ajan (*Zeit*) ja avaruuden (*Raum*) puhtaiksi *intuition muodoiksi a priori*.¹⁶ Aika ja avaruus ovat Kantin mukaan kaiken mahdollisen kokemuksen perusedellytyksiä a priori, puhtaita havainnoinnin muotoja, joita ilman aistimellisuuden tuoman materiaalin hahmottaminen intuitiossa ei ole mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, että aika ja avaruus perustavat kaikkea havainnointia ja kokemusta a priori. Aika ja avaruus puhtaina intuition muotoina mahdollistavat kaiken kokemuksen sijoittamisen intuitiossa avaruudelliseen suhteeseen sekä ajalliseen kausaaliseen jatkumoon. Niinpä esimerkiksi kausaalisuhteiden mieltäminen objektien välillä on ajan puhtaan a priori muodon mahdollistamaa. Avaruuden puhdas havainnointi mahdollistaa objektien asettamisen suhteeseen intuitiossa toisiinsa nähden, sekä asettamaan myös itsemme suhteeseen kokemuksessa annettuihin objekteihin nähden.

Koska aika ja avaruus ovat Kantille puhtaita intuitionmuotoja, jotka havainnollistavat havainnointia intuitiossa a priori, ovat ne kokemuksesta erillisiä eli *ideaalisia*. Aika ja avaruus eivät ole Kantille erillisiä olioita vaan tajunnan tapoja mieltää havainnoinnin olioita. Aikaa ja avaruutta ei voida johtaa kokemuksesta, vaan ne liitetään varsinaisen kokemuksen taustalla a priori. Kant kirjoittaa *Puhtaan järjen kritiikissään* ajasta ja avaruudesta puhtaina intuition muotoina: ”*In the course of this investigation it will be found that there are two pure forms of sensible intuition, serving as principles of a priori knowledge, namely, space and time*” (Kant 2011, A22). Käsittelen seuraavaksi aikaa ja avaruutta puhtaina havainnoinnin muotoina.

6.1 Aika

Kuten edellä tuli esille, aika on yksi puhtaista intuition muodoista. Puhtaalla muodolla tarkoitetaan sen a priori muodollista ainesta ja havainnoinnin muodolla sitä, että ajan representaatio on kaikkea havainnointia konstituiva muodollinen tekijä. Niinpä nimitys

---

¹⁶ Useat Kant-tutkijat käyttävät ajasta ja avaruudesta myös nimitystä puhtaat havainnoinninmuodot a priori. Käytän itse tutkielmassani muotoa puhtaat intuitionmuodot.

puhdas havainnoinnin muoto eroaa esim. puhtaista ymmärryskäsitteistä siinä suhteessa, että kaikki havainnointi perustuu ensisijaisesti ajan puhtaalle havainnoinnille. Täten aika saa myös roolin kaikkea mahdollista kokemusta perustavana tekijänä.

Aika ei Kantin mukaan ole empiirinen ulkoisesta kokemuksesta hankittu käsite. Aika on välttämätön ennakkoehto kaikille intuitiolle konstituivana representaationa. Aika on intuitiivinen puhdas havainnoinnin muoto, eikä erillinen todellisuudessa oleva olio. Aika on annettu kokemusta konstituivana ennakkoehtona äärettömänä. Kant päätyy tämän kautta ajan ideaalisuuteen ja määrittelee ajan kaikkea kokemusta perustavaksi ennakkoehdoksi. Ajan puhdashavainnointi a priorisuus voidaan todeta siitä, että kaikki empiirinen havainnointi vaatii perustakseen ajan puhtaan havainnoinnin. Kant kirjoittaa seuraavasti: ”*1. Time is not an empirical concept that has been derived from any experience. For neither coexistense nor succession would ever come within our perception, if the representation of time were not presupposed as underlying them a priori. Only on the presupposition of time can we represent to ourselves a number of things as existing at one and the same time (simultaneously) or at different times (successively)*” (Kant 2011, B46). Esimerkiksi erilaiset kausaaliset tapahtumat havainnoinnissa ja kaikki ajallista perättäisyyttä ja jaksottumista koskevat havainnot edellyttävät intuition puhtaan havainnoinnin muodon a priori niiden mieltämisen perustaksi. Ajallista perättäisyyttä ja yhtäaikaisuutta koskevat havaintokokemukset vaativat mielekkään hahmottamisen perustaksi ajan puhtaan intuition muodon. Niin ollen kaikki ajallisesti määrittyneet havainnot perustavat ajan puhtaalle intuition muodolle.

Kaikki ajalliset määritykset ja havainnot perustavat yhden suuren äärettömän ajan ilmentymän osina yhden äärettömän ajan representaatioon. Kaikki ajallisesti määriteltävät aikaan liittyvät käsitteet ovat ajan representaation osia, jotka perustavat ajan äärettömyyden representaatiolle. Niinpä esimerkiksi kaikki aikaan liitetyt aksioomat, käsitteet, joilla aikaa on totuttu mittaamaan (esim. erilaiset ajallisesti mitattavat käsitteet kuten päivä, tunti, minuutti jne.) ovat kokemuksesta ajan äärettömän representaation osiksi sulautettuja representaatioita. Kant muotoilee ajatuksen *Puhtaan järjen kritiikissä*: ”*The possibility of apodeictic principles concerning the relations of*

time, or axioms of time in general, is also grounded upon this a priori necessity.” (Kant 2011, B47). ”Time is not a discursive, or what is called a general concept, but a pure form of sensible intuition. Different times are but parts of one and the same time; and the representation which can be given only through a single object is intuition” (Kant 2011, A32).

Esimerkiksi huomaan, että kello lyö viisi. Havaitsen kellon taulusta sen olevan viisi. Tämä representaatio rakentuu ajan puhtaalle representaatiolle osana ajan äärettömyyden representaatiota ymmärryksessämme. Ulkoisesta kokemuksesta havaittu representaatio tulee osaksi ymmärryksessämme olevaa puhdasta havainnoinnin muotoa, ajan representaatiota ja määrittää ulkoisen kokemuksen perustaltaan äärettömän ajan representaation osaksi. Kant ilmaisee tämän ajatuksen *Puhtaan järjen kritiikissä*: *”The infinitude of time signifies nothing more than that every determinate magnitude of time is possible only through limitations of one single time that underlies it. The original representation, time, must therefore be given as unlimited. But when an object is so given that its parts, and every quantity of it, can be determinately represented only through limitation, the whole representation cannot be given through concepts, since they contain only partial representations; on the contrary, such concepts must themselves rest on immediate intuition” (Kant 2011, B48).*

Empiirinen havainto, representaatio tulee osaksi objektiivisesti havaittavaa aikaa, mutta määrittäytyy puhtaan intuition muodon kautta, joka konstituoi tätä kokemusta. Aika määrittää ulkoisen kokemuksen empiirisiä objekteja. Havainnoidessamme mielenulkoisia objekteja ymmärrys asettaa ulkoiset objektit mielen aktiivisen toiminnan tekona aika-avaruudelliseen suhteeseen intuitiossa. Asiasta kirjoittaa kommentaarissaan N. Kemp-Smith: *”Time does not determine the relations of appearances to one another, but only the relation of representations in one inner state” (Kemp-Smith 1930, 134).* Niin myös erilaiset empiiriset tavat todeta tietyn ajallisen hetken kuluneen objektiivisesti perustuvat ajan puhtaalle intuition muodolle. Kaiken tämän pohjalta Kant päätyy ajatukseen ajan ideaalisuudesta. Aika ei ole todellisuudessa oleva olio, vaan se on oletettava kaiken havainnoinnin välttämättömäksi reunaehdoksi. (Koistinen 2007, 36-8.) (Kemp-Smith 2003, 135-8).

6.2 Ajan ideaalisuus ja ulkoiset objektit

Kuten edellisen luvun tarkastelussa huomasimme, määrittelee Kant ajan luonnoltaan ideaaliseksi. Ajan ideaalisuudella Kant tarkoittaa, ettei aika ole empiirisestä kokemuksesta lainattu käsite, vaan puhdas intuition a priori muoto. Puhdas muoto jonka kautta kaikki havainnollisuus ja suhde tiedon objekteihin intuitiossa tulee mahdollisiksi.¹⁷ Aika perustaa kaikkea havainnointi mikä tarkoittaa puhtaan muodon kautta tiedostamista. Puhdas intuitio perustaa kokemusta ja arvostelmien muodostamista todellisuudesta yleensä. Se on havainnoinnin itsensä mahdollistava kulmakivi.

Aika yleensä käsitetään äärettömäksi, ainaisesti jatkuvaksi ja ulkoiseen todellisuuteen itseensä kuuluvaksi. Kantin mukaan aika on totuttu liitämään virheellisesti olioiden sinänsä ominaisuudeksi. Kantin mukaan aika on kuitenkin puhdas intuition muoto, joka on pelkkä mielen itsensä sisäinen ideaali. Ajasta ei tiedetä mitään mitä se sinänsä on, muutoin kuin mielteenä. Se on ääretön periaate, joka mahdollistaa ideaalina kaiken inhimillisen kokemuksen yleensä. Esimerkiksi kaikki kokeminen ulkoisesta todellisuudesta tapahtuu ajan pohjustamassa representaatiossa. Tiedämme että aika on jotain ääretöntä mistä ei sinänsä tiedetä mitään, mutta jonka äärettömyys sitoo yhteen ja mahdollistaa kokemisen ulkoisesta todellisuudesta.

Jos aika käsitettäisiin ulkoisesta todellisuudesta itsestään löytyväksi ominaisuudeksi, olisi se Kantin mukaan paradoksi. Koska tuolloin ilmiössä avautuva ajan reaalisuus, niin kuin se voidaan inhimillisellä ymmärryksellämme todeta, liitetään suoraan olioiden sinänsä ominaisuudeksi. Ristiriitaan joudutaan kahdestakin syystä: Ensinnäkin aika on puhdas representaatio, jonka perustalta ymmärrys representoi kokemuksen objekteja yleensä. Toiseksi aikaa ei voida liittää sellaisten olioiden ominaisuudeksi, joihin kokemuksemme ei yllä. Kantin omaa terminologiaa käyttäen, oliot sinänsä ovat transsendentejä hyperfyysisiä olioita, joista kokemus ei voi koskaan tulla osalliseksi (Kant 2011, 83) (Kant 1997, 60-80).

---

17 Puhdasymmärryskäsite.

Aika ideaalina on itsessään jonkin tuntemattoman äärettömyyden ilmentymä, siitä ymmärryksellemme ilmenevä kokonaisuus, josta ymmärryksellämme on mielle. Käsittääksemme ajan olemattomuuden todellisuudessa tulee se käsittää kaiken kokemisen ja tiedostuksemme perustaksi a priori. Aika ei siis ole sitä mitä sillä normaalisti käsitetään, vaan se on ääretön kaikkea inhimillistä tiedostusta perustava tekijä. Esimerkiksi ajan representaation perustalta pystytään Kantin mukaan ajattelemaan aikaa tyhjänä annetuista olioista. Tämä mahdollistaa Kantin mukaan matemaattisten käsitteiden konstruktion intuitiossa. Esimerkiksi, 0 on numero, jota pohjustaa ajan puhdas representaatio. Ajan puhdas representaatio mahdollistaa tyhjiyden tilan mieltämisen suhteessa numeron nolla käsitteeseen. Tai numero yksi on yksi ajan puhtaan representaation pohjustama osarepresentaatio, joka on suhteessa äärettömään kokonaisuuteen ajan äärettömään ykseyteen. Tai yksi voidaan käsittää kokonaisuutena, johon voidaan liittää ääretön määrä äärellisiä äärettömyyksiä jne. Aika mahdollistaa laskutoimitusten ja kaikkien numeroiden ymmärtämisen intuitiossa. Esimerkiksi luvut 7 ja 5 tekevät 12 ovat ajan a priorisuuden havainnollistamia kokonaisuuden osia, ne ovat käsitteitä jotka tulevat mielekkäiksi ajan ykseyden representaation pohjustamana. Kuten 7 voidaan jakaa vielä itsellään, mikä tuottaa 1, tai vastaavasti voidaan muodostaa jakolasku $7/1$ mikä tekee seitsemän ykköstä, jotka mielletään seitsemän käsitteen suhteessa yhtä suuriksi osiksi. (Kant 1997, 87-9.)

Aika puhtaana intuition muotona perustaa ymmärryksessä kaikkea käsitteiden muodostusta ja mieltämistä. Tässä tapauksessa transsendentaalisen skematismin periaatteen mukaisesti aika a priori muotona perustaa kaikkia matemaattisia prosesseja ymmärryksessä ja kaikkea empiiristä kvantitatiivista havainnointia. Aika muodostaa ymmärryksessä tiedon objekteista ilmiön. Aika-avaruudellisen kuvan ymmärryksessä ajateltavasta objektista ajan ja avaruuden puhtaiden a priori representaatioiden ja kategorioiden konstruktiona. Esimerkiksi, kun ajattelemme jotain empiiristä objektia johon liittyvät tietyt avaruudelliset ominaisuudet ja kategoriset aksidenssit. Voimme muodostaa tuosta objektista ymmärryksessämme käsitettä vastaavan intuition. Käsitteen ”poro” objekti on poro, jolla on tiettyjä empiirisesti havaittavia aksidensseja, jotka liitämme ymmärryksessämme ”poron” käsitteen avaruudellisten ominaisuuksien lisäksi käsitteen representaatioon ymmärryksessämme. (Kant 1997, 80-85.)

Voimme todeta saman koskevan myös matemaattisten käsitteiden kohdalla. Jos havaitsemme tietyn määrän todellisuudessa objekteja, muodostamme ajan puhtaan representaation perustamana havaitusta objektien määrästä matemaattisen käsitteen ymmärryksessämme. Toisin sanoen ymmärryksemme representoi ajan puhtaan representaation osarepresentaatioina havaintoja vastaavan määrän objekteja mielessä. Esimerkiksi erillisistä pisteistä, jotka havaitsemme. Havaitsemme viisi pistettä ja seitsemän pistettä. Ymmärryksemme muodostaa tuota havaintoa vastaavan käsitteen ymmärryksessämme ajan representaation mahdollistamana. Kvantiteetin mieltäminen vaatii Kantin mukaan ymmärryksessämme ajan ideaalin mahdollistamaa perättäisyyden representaatiota. Niinpä havainnot joiden pohjaksi representaatio ymmärryksessä muodostetaan, on ajan representaation pohjustama ja havainnoinnin tuomien representaatioiden pohjalta yhtenevä kokemuksen tuoman havainnoinnin kanssa. (Koistinen 2007, 80-4.)

6.3 Avaruus

Kant määrittelee myös avaruuden (*Raum*) a priori puhtaaksi intuition muodoksi. Kuten aika, myös avaruus on Kantin mukaan ideaalinen. Puhtaan järjen kritiikin transsendentaalisen estetiikan alussa Kant määrittelee avaruuden periaatteet : Avaruus ei ole empiirinen kokemuksen kautta todellisuudesta havainnoitu olio. Aika on puhdas intuition muoto. Avaruus mahdollistaa tilan havainnollistamisen kokemisen intuitiossa. Kuten aika, niin myös avaruus on mielekkään havainnoinnin reunaehto. Avaruuden ideaalisuudesta Kantin mukaan kertoo se, että avaruuden mielletä ei voida johtaa kokemuksesta käsin. Jos avaruuden mielle olisi johdettavissa kokemuksesta, tulisi havainnoivan subjektin myös olla mahdollista havainnoida asioita eri paikoista, mutta tämä olisi Kantin mukaan mahdollista vain, jos oletamme avaruuden jo tietoisuudessa olevaksi intuition muodoksi. Kant kirjoittaa avaruuden ideaalisuudesta *Puhtaan järjen kritiikin* kappaleessa: ” *Space is a necessary a priori representation, which underlies all outer intuitions. We can never represent to ourselves the absence of space, though we can quite well think it as empty of objects. It must therefore be regarded as the condition*

of the possibility of appearances, and not as a determination dependent upon them. It is an a priori representation, which necessarily underlies outer appearances” (Kant 2011, A24).

Niinpä Kant määrittelee avaruuden myös ideaaliseksi a priori intuition muodoksi, jonka perustalta havainnoinnin kohteena olevien olioiden sijoittaminen avaruudellisiin suhteisiin intuitiossa tulee mahdolliseksi. Kant ilmaisee ajan ideaalisuutta kirjoittaessaan seuraavasti: *”1. Space is not an empirical concept which has been derived from outer experiences. For in order that certain sensations be referred to something outside me (that is, to something in another region of space from that in which I find myself), and similarly in order that I may be able to represent them as outside and alongside one another, and accordingly as not only different but as in different places, the representation of space must be presupposed. The representation of space cannot, therefore, be empirically obtained from the relations of outer appearance. On the contrary, this outer experience is itself possible at all only through that representation” (Kant 2011, B38).*

Avaruus on ei-empiirinen puhdas intuition muoto. Avaruus ei ole hänen mukaansa ulkoisesta kokemuksesta ja ulkoisten havaintojen kautta objektien välisistä suhteista empiirisesti havaittu käsite. Esimerkiksi intuitio useiden objektien välisestä suhteesta vaatii perustakseen avaruuden intuition muotona. Kantin mukaan havainnoinnin kohteena olevien objektien representaatiot vaativat perustakseen avaruuden äärettömän representaation. Objektien väliset avaruudelliset suhteet ja niiden sijoittuminen intuitiossa eri paikkoihin perustuu puhtaalle avaruuden representaatiolle. Avaruus mahdollistaa puhtaana intuition muotona todellisuuden havainnoinnin representoimisen osana ääretöntä yhden avaruuden ääretöntä representaatiota. Kant kirjoittaa: *”Space is not a discursive or, as we say, general concept of relations of things in general, but a pure intuition. For, in the first place, we can represent to ourselves only one space; and if we speak of diverse spaces, we mean thereby only parts of one and the same unique space. Secondly, these parts cannot precede the one all-embracing space, as being, as it were, constituents out of which it can be composed; on the contrary, they can be thought only as in it. Space is essentially one” (Kant 2011, A25).*

Edellisen perusteella voidaan yhtyä Kantin näkemykseen, ettei ilman avaruuden puhdasta representaatiota olisi mahdollista mieltää ja asettaa avaruudelliseen suhteeseen yhden suuren avaruuden äärettömyyden osana mielen ulkoisia objekteja ja niitä koskevia representaatioita. Kant päätyy edellä mainittuun määritelmäänsä avaruudesta kokemuksen ennakkoehtona a priori. Avaruus on yhdessä ajan kanssa olemukseltaan puhdas intuition muoto, joka konstituoi kaikkea havainnointia. (Kant 2011, 68.)

Avaruus on ääretön perustaltaan. Kant määrittelee avaruuden äärettömyyden intuition a priori -muodoksi. Se, että tiedostamme intuitiossa annetut representaatiot osana avaruutta, edellyttää avaruuden äärettömyyden ajattelemisen puhtaana ilmentymänä, annettuna representaationa, ilmentymänä äärettömästä. Ymmärrys asettaa jäsentämällä avaruuden representaation pohjalta sijoittamalla annetut objektit avaruudelliseen suhteeseen intuitiossa toisiinsa. Annetut objektit tulevat näin ollen puhtaan representaation ilmentymän osiksi, suhteessa äärettömän avaruuden ilmentymään, joka on mielen sisäisenä havainnoinnin muotona.

Kaikki ajattelu tapahtuu Kantin mukaan representaatioiden representaatioina, sijoitamme kokemuksen objektit representaatioina osaksi ääretöntä avaruutta. Toisin sanoen ymmärryksemme sijoittaa tietyt osat (objektit) avaruudesta osaksi aina suurempaa avaruutta (avaruuden ilmentymää kokemuksen perustalla, avaruuden representaatio havainnoinnin muotona) aina äärettömyyksiin asti.

Näin ollen avaruus on Kantin mukaan a priori -havainnoinnin muoto eikä empiirinen käsite. Ymmärrykselle on mahdollista representoida useita erillisiä objekteja, muttei useita erillisiä avaruuksia. Ymmärrys asettaa objektit osaksi yhtä suurta avaruudellista kokonaisuutta. Siksi avaruus ei ole todellisuuteen itseensä kuuluva olio, vaan rakentuu kokonaisuuden osina, ei useista mahdollisista avaruuksista osina.¹⁸ Kantin avaruus ei siis ole yksi useista osista rajautunut tila, joka rakentuu hetkellisesti useista osista, vaan

---

18 Tässä kohtaa on huomattavissa ero Leibnizin ja Kantin avaruuden käsityksissä. Kant ajattelee avaruutta yhtenä laajana kokonaisuutena, puhtaana havainnoinnin muotona, joka konstituoi kaikkea kokemusta. Ymmärrys sijoittaa erilliset objektit intuitiossa yhden avaruuden osiksi. Leibniz määrittelee avaruuden saman hetkiseksi perseptioksi, kaikki rationaalisen monadin apperseptiossa ilmenevät perseptiot ovat avaruudellisuutta yhtenevänä perseptio tilojen kokonaisuutena. Avaruudellisuus on siis Leibnizin määrittelyn mukaan käsitteellinen, rajallinen perseptiokokonaisuus, joka vaihtelee tilojen moninaisuuden muuttuessa seuraavassa tilassa.

paremminkin osien edellyttämä kokonaisuus a priori. Osat vaativat yhden äärettömän kokonaisuuden, jota osat rajoittavat. Yhden äärettömän avaruuden representaation havainnoinnin pohjaksi, jonka osiksi muut representaatiot sulautuvat. Kant kirjoittaa avaruuden jakamattomuudesta *Prolegomenassa*: ”Avaruus on ulkoisen havainnoinnin muoto, ja minkä tahansa avaruuden sisäinen määräytyminen on mahdollista vain määräämällä sen ulkoinen suhde koko siihen avaruuteen josta se on osa, siis sen suhde ulkoiseen aistiin.” (Kant 1997, 84.)

Avaruus ei Kantin mukaan voi olla käsite, koska avaruuden äärettömyyttä ei voida johtaa sen osista. Vaan avaruuden osat voidaan johtaa yhden ja saman äärettömyyden perustalta osiksi. Kun yhtä ja samaa äärettömyyttä avaruutta jaetaan, on se avaruuden rajaamista, yksi sen osa, yksi kokonainen ja erillinen avaruus. (Kant 1997, 69-70.) (Kemp-Smith 2003, 96.)

6.4 Avaruuden ideaalisuus ja ulkoiset objektit

Avaruus kuuluu erottamattomasti yhteen ajan puhtaan havainnoinnin kanssa, sillä ne molemmat ovat Kantin mukaan ehdottoman välttämättömiä puhtaita intuition muotoja. Avaruus puhtaana intuition muotona a priori mahdollistaa avaruudellisen ulottuvuuden mieltämisen ja sijoittaa intuitiossa annetut objektit avaruudelliseen suhteeseen. Kuten aika on Kantin mukaan puhtaan matematiikan a priori edellyttämä muoto, niin on myös avaruus. Esimerkiksi Kantin mukaan kaikki geometrian arvostelmat vaativat perustakseen avaruuden a priori puhtaan representaation.

Kant ilmaisee ajatuksensa *Puhtaan järjen kritiikissä* seuraavasti: ”* 3. *The apodeictic certainty of all geometrical propositions and the possibility of their a priori construction is grounded in this a priori necessity of space.*” (Kant 2011, B39*). ”*Geometry is a science which determines the properties of space synthetically, and yet a priori. What, then, must be our representation of space, in order that such knowledge of it may be possible? It must in its origin be intuition; for from a mere concept no propositions can be obtained which go beyond the concept -- as happens in geometry (Introduction, V). Further, this intuition must be a priori, that is, it must be found in us*

prior to any perception of an object, and must therefore be pure, not empirical, intuition. For geometrical propositions are one and all apodeictic, that is, are bound up with the consciousness of their necessity; for instance, that space has only three dimensions. Such propositions cannot be empirical or, in other words, judgments of experience, nor can they be derived from any such judgments” (Kant 2011, B41).

Avaruus puhtaana havainnoinnin muotona kuuluu erottamattomasti puhtaan matematiikan ja ulkoisen kokemuksen tiedostamisen perustaan. Kantin mukaan puhtaan matematiikan piirissä avaruus puhtaan intuition muotona ilmenee selvästi. Kaikki matemaattiset arvostelmat ovat laadultaan synteettisiä. Ne laajentavat tietoaamme todellisuudesta kokemuksen kautta ja posteriorisen tiedon kautta. (Koistinen 2007, 38-42.) (Kant 1997, 70.)

Avaruuden puhdas muoto mahdollistaa objektin ulottuvuuden mieltämisen havainnoinnissa. Puhdas matematiikka ja sen propositiot ovat varmaa tietoa koskien meille annetun objektin ilmiötä. Ymmärrys konstruoi matemaattiset käsitteet a priori avaruuden puhtaan intuition muodon mahdollistamana. Avaruus niin kuin aikakin on kaiken kokemuksen perusta; ne yhdessä perustavat koko inhimillistä tiedostamista. Avaruus on tekijä joka mahdollistaa kohteiden a priorisen mieltämisen, vaikka emme olisikaan välittömässä vaikutuksessa tiedon kohteen (objektin) kanssa.

Kantin mukaan on olemassa a priori kohdetta edeltävää avaruudellista puhdasta havainnointia, joka perustaa kokemusta ja konstituoi objektin ilmiössä meille annetun objektin reaalisuuden (avaruudellisuuden) ulottuvuuden, joka on annettu aisteillemme. Ilmiössä meille avaruudellisina suhteina ilmenevät representaatiot saavat varsinaisen objektiivisen reaalisuuden avaruuden puhtaan representaation kautta. Objektin ominaisuudet jäsenyvät ymmärryksen puhtaisiin muotoihin, ja näin ollen avaruudellisuus tulee objektin annetussa ilmiössä reaalisesti havaintokokemuksena. (Koistinen 2007, 38-42.) (Kemp-Smith 1934, 88.)

Mikäli avaruus liitettäisiin suoraan olioiden sinänsä olemukseen, eli ne perustaisivat kokonaan empiiriseen tietoon, kuinka olisi mahdollista tiedostaa esimerkiksi kahden ulkoisessa todellisuudessa yhtenevän objektin eroavaisuus? Kuinka esimerkiksi vasen

käsi on peilistä katsottuna kaikilta havaittavilta ominaisuuksiltaan yhtenevä sen peilikuvan kanssa, vaikka todellisuudessa vasemman käden peilikuva onkin oikea? Kyseessä on objektien reaalisuuden ilmeneminen, niin kuin jokin sinänsä oleva olio vaikuttaa aistehimme. Pelkästään analysoimalla ei ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä, sillä kyseessä ei ole laisinkaan objektien sisäinen samuus, vaikka ymmärryksemme kuitenkin meille sen kokemuksessa näin opettaa. Siispä avaruuden täytyy olla puhdas havainnoinnin muoto, joka konstituoi annettua reaalisuutta ja mahdollistaa myös matemaattisten propositioiden paikkansapitävyyden toteamisen. (Koistinen 2007, 38-42.) (Kemp-Smith 2003, 88.)

7 TRANSCENDENTAALINEN ANALYTIikka

7.1 Yleistä

Puhtaan järjen kritiikissä Kant esittelee transsendentaalisen analytiikan ja metafyyssisen deduktion luvuissa puhtaiden ymmärryskäsitteiden määrittelemisen ja niiden olemassaolon todistuksen. Siinä missä Kant määrittelee käsitteet mielteiden ykseydeksi, moninaisten representaatioiden yhteen kokoamiseksi, ovat puhtaat ymmärryskäsitteet, kategoriat a priori järjestä nousevia kaiken kokemuksen ennakkoehtoja.¹⁹ Kategoriat Kant on määritellyt neljään luokkaan. Kaikkia näitä hän pitää ehdottoman välttämättöminä kokemuksen ennakkoehtoina a priori. Kategoriat ovat arvostelmien muodollisia tekijöitä a priori, jotka ovat huomattavissa arvostelmia ja niiden sisältämien käsitteiden yhdistävänä tekijänä. Toisin sanoen kategoriat konstituivat kaikkea kokemusta ja tekevät kokemuksesta objektiivisesti pätevää.

Muodollisuus on Kantin mukaan huomattavissa arvostelmissa muodollisina funktioina. Kuten jo aikaisemmin toin esille, Kantin ajatuksena on osoittaa kokemuksen a priori ennakkoehdot, joiden mahdollistamana objektiivisesti pätevien kokemusarvostelmien muodostaminen todellisuudesta tulee mahdolliseksi. Kantin mukaan yleisen järjen logiikan – arvostelmien logiikan kategorioita on olemassa neljä: kvantiteetti, kvaliteetti, modaliteetti ja relaatio. Ymmärrys muodostaa kategorioiden mahdollistamana objektiivisesti päteviä kokemusarvostelmia. Kantin mukaan arvostelmat sisältävät aina a priori muodollisen kokemuksesta riippumattoman a priori aineksen, että kokemukseen perustuvan a posteriori empiirisen aineksen.

Esimerkiksi kategorioina Kant mainitsee kausaalisuuden ja substanssin. Ymmärrys jäsentää havainnoinnin tuomaa empiiristä a posteriori materiaalia puhtaan a priori muodollisen aineksen kautta. Esimerkiksi syyn ja substanssin käsitteet ovat kategorioita, jotka ymmärrys liittää aistien tuomaan havainnointiin. ”Havaitsen, että pallo A vaikuttaa pallon B saaden sen liikkeelle”, ymmärrys jäsentää empiiriset havainnot yhdeksi havaintokokemukseksi. Ymmärrys mahdollistaa empiiristen havaintojen mielekkään

---

¹⁹ Käytän tästä eteen päin puhtaistaymmärryskäsitteistä lyhyempää muotoa *kategoriat*.

kokemuksen. ”Pallo A” vaikuttaa ”palloon B” ja saa ”pallon B liikkeelle”, se että havaintokokemus tulee mielekkääksi ja ymmärrettäväksi kokemukseksi perustuu ymmärryksen a priori kategorioiden toimintaan. Ymmärrys tuottaa kausaliteetin kategorian mahdollistamana jäsentäen mielekkääksi pallon A osumisen pallon B. Kausaliteetin käsite järkeistää aistihavainnot ja tuottaa mielekkään aistikokemuksen. Kausaliteetin kategoria yhdistää kaksi havaintoa tehden tapahtumasta ymmärrettävän. A osuu B:hen, ja se että A osuu B:hen aiheuttaa B:n liikkeen. A on syynä B:n liikkeelle.

Kuva 2: Kausaliteetti.

Tämä voidaan esittää seuraavalla tavalla:

Empiiriset havainnot eivät sisällä itsessään kausaliteetin käsitettä. Tajunta ottaa passiivisesti vastaan aistimellisuutta, jonka ymmärrys sijoittaa ajan ja avaruuden intuition muotojen kautta suhteeseen intuitiossa. Ymmärrys alistaa aika-avaruudellisesti määrittynyt havainnot ymmärryksen puhtaiden käsitteiden alaisuuteen. Ymmärrys liittää aistihavainnot yhteen puhtaiden ymmärryskäsitteiden mahdollistamana. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää ajatusta, jossa ymmärryksen a priori kategorioita voidaan verrata valumuottiin johon kokemuksen tuoma empiirinen havaintoaines valetaan. Muottiin valettu havaintoaines on muotoutunut ymmärryksen ennakkoehtojen a priori muotin mukaisesti mielekkääseen muotoon, jossa havainnointi tulee ymmärrettäväksi. Lopputuloksena on empiirinen aistikokemus josta kategorioiden mahdollistamana voidaan tuottaa havaintoarvostelmia.

7.2 Arvostelmien logiikka–yleinen logiikka

Kuten aikaisemmin mainittiin, Kantin mukaan ajattelu on arvostelmien ja käsitteiden muodostamista. Niinpä transsendentaalisen analytiikan tehtäväksi Kant asettaa näiden loogisten periaatteiden löytämisen. Kant pyrkiikin osoittamaan transsendentaalisen

analytiikan luvussa, kuinka tieto a priori on mahdollista. Arvostelma ja tieto ovat Kantin mukaan sisällön ja muodon yhteen rakentuma. Mutta kuinka Kant lähestyy aihetta etsimällä synteettisen a priori -tiedon periaatteita? Hän pyrkii todistamaan a priori -tiedon mahdollisuuden lähtemällä liikkeelle tutkimalla arvostelmien logiikkaa. Arvostelmien loogiset funktiot ovat huomattavissa arvostelmien ja käsitteiden subjekti-predikaatti -suhteiden välisen analyysin kautta. Kun analysoimme arvostelmia, huomaamme arvostelmien sisältämien käsitteiden taustalla tietoa yhdistäviä tekijöitä. Nämä tekijät ovat ymmärryksen aktiivista toimintaa. Ymmärryksen loogista toimintaa, joiden kautta ymmärrys jäsentää tietoa loogiseksi ja mielekkääksi. Tiivistetysti voidaan sanoa, että Kant pyrkii tutkimaan ymmärryksen toiminnan periaatteita ja sitä, mitä vaatimuksia objektien ajattelulle ennen kaikkea tulee asettaa, jotta objektien ajattelu on ylipäätään mahdollista.

Ajattelu on Kantin mukaan kokemuksen tuomien representaatioiden yhdistämistä yleisiksi representaatioiksi: arvostelmien muodostamista havaintokokemuksiemme perusteella siitä mitä havaitsemme. Ymmärryksemme jäsentää representaatiot yhden yleisen representaation alaisuuteen, mistä muodostuvat arvostelmat yleisen arvostelmien logiikan järkipäisten funktioiden perustalta. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että järjen funktiot ovat löydettävissä arvostelmien logiikkana arvostelmien ja käsitteiden analyysin kautta arvostelmissa itsessään.

Ymmärryksemme tunnistaa aistimellisuutemme tuomaa havainnointia jäsentämällä sitä ja muodostaen arvostelmia. Kuten muistamme, Kantin mukaan ajattelu on representaatioiden ”tutuuksien”, mielteiden liittämistä yhden yleisrepresentaation alaiseksi. Esimerkiksi ”havaitseen kappaleen” -ymmärrys liittää havainnot kappaleen yleiskäsitteen, yleisrepresentaation alaiseksi. Kappale ei ole vielä mikään erityinen kappale, vaan ymmärrys jäsentää sen kappaleiden yleensä käsitteen alaiseksi. Kuitenkin kokemuksesta voimme liittää kappaleelle yksittäisiä ominaisuuksia, aksidensseja kuten koko, painavuus ja väri, ”kappale on painava vihreä levy”, jolloin ymmärrys todella muokkaa aistimuksellisuutemme tuomat havainnot käsitteellistämällä ne loogiseen muotoon. Toisin sanoen tuotamme havaintoarvostelmia käsitteiden ulkopuolisesta itsestämme ulkopuolisista objekteista. (Kemp-Smith 2003, 175.) (Kant 2011, 104-5.)

Mutta kuinka objektit ovat suhteessa ymmärryksen muodostamiin arvostelmiin? Seuraavaksi haasteeksi Kantille jää osoittaa objektiivisuuden ja arvostelmien välinen suhde: kuinka objektiivinen tieto on mahdollista? Kant pyrkii etsimään vastausta puhtaan järjen kritiikissään osoittamalla kognitioiden ja käsitteiden suhteen objekteihin yleisen logiikan perusteella. ”Mitä voidaan kutsua kognitioksi yleensä, niin opimme, että käsite on representaatio²⁰, joka liittyy objektiin ja että se viittaa siihen.” (Kant, R592. Suom. Olli Koistinen.) Kant uskoo todistaneensa arvostelmien ja objektien välisen suhteen kognitiona. Jos ymmärryksemme tuottaa käsitteitä ja arvostelmia jostain objektista, on myös oltava kognitio tuosta objektista koska arvostelmat ja käsitteet ovat suhteessa annettuun²¹ tiedon objektiin. Koska arvostelmat representoivat aina jotain objektia, ovat ne myös suhteessa tuohon objektiin.

Tämän perusteella uuden tiedon hankkiminen on mahdollista vain kokemuksen kautta. Kokemus tuo arvostelmille niiden empiirisen sisällön, mutta ei voi tuottaa käsitteitä pelkästään empiiristen havaintojen kautta. Empiiriset havainnot vaativat taustalleen tajunnan, joka on reseptiivinen. Tajunnan, joka on intuition kautta suhteessa tiedon objektiin. Yksittäiset empiiriset havainnot tuovat representaatioiden kautta empiiristä tietoa yksittäisinä aistikokemuksina, mutta eivät tuota varsinaista yksittäistä objektiivista kokemusta havaintokokemusta. Havaintoarvostelmat käyvät yksiin vain subjektiivisesti, kun taas vaatimuksena on tuottaa objektiivisesti pätevää tietoa kokemusarvostelmia, jotka käyvät yksiin objektin kanssa. Havaintoarvostelmat ovat subjektiivisesti yksiin käyviä arvostelmia. Esimerkiksi arvostelma ”minusta tämä musiikki on huonoa” tai ”ilma on loistava” ovat subjektiivisesti päteviä havaintoarvostelmia. Ne ovat tosia arvostelmia vain subjektin mielentilojen suhteen, mutta perustavat kuitenkin ymmärryksen loogiselle tavalle yhdistää empiirisiä havaintoja yhteen. Kant uskoo löytäneensä empiirisen ajattelun yleisen logiikan; tavan jolla ymmärrys yhdistää loogisesti havaintoja yhteen subjektissa perustaen ymmärryksen a priori toiminnalle.

---

20 Synteettinen representaatioiden summa, minkä ymmärrys on muodostanut representaatioiden moneudesta ykseydeksi liittämällä representaatiot yhden yleisrepresentaation alaiseksi, käsitteeksi. Niinpä myös Kantin viittaus kognitio yleensä samaistuu yleisrepresentaation yhteyteen, käsitteen suhteeseen objektiin.

21 Annettuun objektiin, edellisellä Kant viittaa objektiin joka vaikuttaa aistimellisuutemme ilmiönä, objekti ilmenee aistimellisuudelle niin kuin se ilmenee eli on annettu aistimellisuudelle.

Kokemusarvostelmat ovat suhteessa todellisuuteen objektiivisesti kokemuksen kautta. Tällä Kant tarkoittaa, että arvostelmien totuudellisuus voidaan todeta objektiivisesti vetoamalla objektiivisesti päteviin kokemuksiin. Kokemusarvostelmat ovat objektiivisesti päteviä ja perustuvat objektiivisesti pätevään kokemukseen. Asioiden totuudellisuus voidaan todeta objektiivisesti vetoamalla faktuaaliseen kokemukseen. Esimerkiksi arvostelma ”aurinko lämmittää kiveä ja kivi lämpenee” tai ”potkaisen palloa ja pallo lentää ilmaan” ovat objektiivisesti päteviä kokemusarvostelmia. (Kant 2011, 105-6.)

Yleinen logiikka on näin ollen Kantin mukaan järjen tapa toimia, joka yhdistää empiiristä havainnointia yhdeksi kokonaisuudeksi. Kant kutsuu ymmärryksen tapaa myös arvostelmien logiikaksi. Ymmärrys analysoi käsitteitä ja arvostelmia, kokemusta muodostaen niistä loogisia kokonaisuuksia havaintojen perusteella. Niinpä järjen funktiot ovat havaittavissa tapoina, joina ymmärrys liittää havaintoja loogisesti yhteen. Järjen funktiot ovat ymmärryksen tapoja liittää arvostelmia ja representaatioita yhteen yhdeksi representaatioksi. Käsitteiden kautta ja predikaattien (ominaisuuksien) kautta ymmärrys jäsentää havaintoja yhdeksi käsitteen alle. Ymmärrys analysoi käsitteiden subjektien ja predikaattien välisen tiedon keskenään tuottaen lopulta havaintoarvostelmia.

Arvostelmien suhde todellisuudessa annettuihin objekteihin ilmenee ymmärryksen tavassa, jossa ykseyden funktiot, järjen loogiset funktiot tapana yhdistää representaatioita yhteen, on palautettavissa arvostelmien muotoon suhteessa annettuun objektiin. Kant kirjoittaa *Puhtaan järjen kritiikissä*: ”Voimme palauttaa kaikki, ymmärryksen [funktiot] toiminnot arvostelmiin, siten että ymmärrys voidaan käsittää kyvyksi tehdä arvostelmia.” (Kant 2011, A69/b94. Suom. Olli Koistinen.) ”Ymmärryksen funktioiden kokonaisuus voidaan siis löytää, mikäli ykseyden [representaatioita yhdistävä funktio suhteessa objektiin ja yhteen kokemukseen] funktiot arvostelmissa voidaan esittää täydellisesti” (Kant 2011, A69/b94. Suom. Olli

Koistinen.) Edellä mainitut yleisen arvostelmien logiikan funktiot Kant esittää seuraavassa taulukossa.²² (Kant 2011, 107-111.) (Kemp-Smith 2003, 192.)

	1.Kvantiteetti	
	Universaalinen	
	Partikulaarinen	
	Singulaarinen	
2.Kvaliteetti		3-Relaatio
Myöntävä		Kategorinen
Kieltävä		Hypoteettinen
Ääretön		Disjunktivinen
	4.Modaliteetti	
	Problemaattinen	
	Assertorinen	
	Apodiktinen	

Taulukko 1. (Kant 1924 107)

Edellä esitetyn perusteella arvostelmien taulukon loogiset funktiot on nähtävissä kaikissa kategorisissa²³ arvostelmissa. Esimerkiksi havaintoarvostelma ”kissa kävelee ja naukuu” on arvostelma, jossa viitataan yhteen tiedon objektiin, kissaan, jolloin kysymyksessä on kvantiteetin suhteen singulaarinen arvostelma, jonka pohjana on kategorinen käsite, ”kissa”. Lisäksi arvostelmassa viitataan kissan tekemiseen, ”naukumiseen ja kävelemiseen”, missä huomaamme arvostelman relaation suhteessa kissaan olevan kategorisen varma, ja kvaliteetiltaan myöntävä. Niinpä Kantin edellä esittämä vaatimus funktioiden moninaisuudesta suhteessa yhteen kokemukseen voidaan osoittaa.

Kaikesta edellä esitetystä on helppo päätyä Kantin tapaan käsitellä yleistä logiikkaa ja sen momenteja logiikkana, joka koskee arvostelmia ja käsitteiden sisäisyyttä - muotoa eli loogista rakennetta suhteessa annettuihin havaintoihin. Yleinen logiikka koskee objekteja, joihin arvostelmissa viitataan. Kuten myös huomataan arvostelmien logiikan ollessa arvostelmien sisäistä tarkastelua, jää jäljelle kysymys *synteettisten* a priori arvostelmien ja objektien ajattelun mahdollisuudesta. Arvostelmien logiikka tutkii a

22 Arvostelmien yleisen logiikan kaaviossa Kant pyrkii esittämään ymmärryksen muodolliset tekijät, ykseyden funktiot jotka analysoivat arvostelmien loogisen muodon. On jälleen tärkeää korostaa, kuinka Kant määritteli ajattelun käsitteellistämiseksi ja arvostelmien muodostamiseksi.

23 Kategorinen eli ehdoton käsite.

posteriori havaittavien arvostelmien loogisuutta, joiden totuusarvo voidaan todentaa subjektiivisesti havaintojen a posteriori kautta.

Kuinka a priori -arvostelmien puhtaasti a priori tarkastelu ilman a posteriorista havainnointiin perustuvaa tarkastelua on mahdollista? Tähän Kant pyrkii etsimään vastauksen osoittamalla transsendentaalisessa logiikassaan järjen yleiset puhtaat ymmärryskäsitteet. Käsitteet jotka ovat ennakkoehtoina kaikelle mahdolliselle kokemiselle ja olemassaololle ylipäänsä.²⁴ Olemassaololle niin kauan, kuin sillä käsitetään ymmärryksen tapaa ajatella olioita. Mikäli oletamme olioiden olemassaolon olevan riippuvaista ymmärryksen välttämättömistä ennakkoehdoista ja tavoista ajatella olioiden olemassaoloa. Nämä olemassaolon transsendentaaliset periaatteet Kant pyrkii osoittamaan transsendentaalisen logiikan kappaleessa. (Kant 2011, 108-110.) (Kemp-Smith 2003, 193.)

7.3 Kategoriat – transsendentaali logiikka

Kuten aikaisemmin tuli esille, mikäli objektin yleensä ajattelemista a priori pidetään mahdollisena, täytyy a priori -kategorioiden olla myös mahdollisten ajateltavissa olevien objektien olemassa olemisen välttämättömiä ennakkoehtoja. Voimme päätyä ajatukseen arvostelmien logiikan ja kategorioiden yhtenevyydestä. Kuten edellisessä luvussa tuli ilmi, Kantin mukaan ajattelu on arvostelmien tekemistä tiedon mahdollisiin objekteihin. Kantin mukaan järjen kategoriat ovat nähtävissä loogisessa a priori -yhteydessä arvostelmien logiikkaan niiden tiedon kohteiden olemassaolon välttämättöminä ennakkoehtoina. Transsendentaali logiikka ja kategoriat muodostavat loogisen yhtenevyyden arvostelmien logiikan kanssa. Transsendentaali logiikka ja kategoriat ovat arvostelmien logiikan taustalla toimivia järjen puhtaita periaatteita.

Kategoriat toimivat Kantin mukaan arvostelmien logiikan taustalla a priori yhdistäen tietoa synteettisesti yhteen. Tämä tarkoittaa, että kategoriat erottavat arvostelmien varsinaisen ulkoisen empiirisen materiaalin a priori -aineksesta. Kant kirjoittaa: ”Sama

---

²⁴ Olemassaolo ennakkoehdot ja kaikelle mahdolliselle kokemukselle nousee järjestä itsestään. Siinä missä arvostelmien logiikka osoitti loogisen suhteensa ulkoiseen kokemukseen ymmärryksen funktioiden kautta ymmärryskäsitteet, transsendentaali logiikka toimii arvostelmien logiikan ja kokemisen mahdollisuuksien taustalla.

ymmärrys siis, ja juuri niillä samoilla toiminnoilla [järjen aktiivisella toiminnalla], joilla se sai käsitteille aikaan niiden, analyttisen ykseyden välityksellä, arvostelman loogisen muodon, tuo intuitiossa olevan moninaisuuden synteettisen ykseyden välityksellä representaatioihinsa transsendentaalisen sisällön, minkä vuoksi näitä sanotaan puhtaiksi ymmärryksen käsitteiksi, jotka soveltuvat kohteisiinsa a priori.” (Kant 2011, A79; suom. Olli Koistinen.) Arvostelmien logiikka on siis ymmärryksen empiirisen toiminnan looginen tapa toimia. Miten ymmärrys yhdistää loogisesti yhteen empiirisiä havaintoja. Transsendentaali logiikka ja kategoriat taas tulisi käsittää olemassaolon ehdottomana edellytyksenä. Transsendentaalinen logiikka tekee olioiden ylipäänsä ajattelun mahdollisuuden loogisesti mahdolliseksi, jos logiikka käsitetään olioiden olemassaoloa ja ajattelua tutkivaksi tieteenksi. Transsendentaalisessa logiikassa tutkitaan sitä tapaa ja niitä välttämättömiä tapoja ajatella olioita yleensä.

Kant pyrkii selittämään kategorioiden rooliksi tuoda moneus ykseydeksi intuitiossa, yksinkertaisesti ajattelua yhdistäviä käsitteitä, kategorioita, jotka yhdistävät kaikki representaatiot yhdeksi kokemukseksi intuitiossa. Mikäli käsitämme Kantin tapaan intuition välittömäksi representaatiosuhteeksi kokemukseen ja havainnollisuuteen, jäsentävät näin ollen ymmärryskäsitteet arvostelmien logiikan lisäksi olemassaolon ja objektien mieltämisen yleensä ajan ja avaruuden havainnointien sisällä. Ajan ja avaruuden sisällä siinä suhteessa, että aika ja avaruus antavat muodon ja paikan mieltämisen mahdollisuuden, missä taas järjen kategoriat jäsentävät intuitiossa objektien ja olioiden olemassaolon mieltämisen intuitiossa.

Arvostelmien logiikka ja kategoriat muodostavat loogisen suhteen. Esimerkiksi kun havaitsemme kausaalisen-suhteen yhdistää kategoria tämän loogiseksi kokonaisuudeksi yhdessä yleisen logiikan funktioiden kanssa, jotka käyvät yksiin annetun ilmiön empiirisen havainnoinnin kanssa. Arvostelma ”kissa on musta” havaitsemme analysoimalla arvostelmaa sen loogiset funktiot. Havaitsemme kissan, joten tuota havaintoa koskien muodostamme kissan kvantiteettia koskien arvostelman, joka on tässä tapauksessa singulaarinen. Kvaliteettia koskien myöntävä, modaliteettia koskien apodiktinen ja relaatiota koskien kategorinen. Näitä vastaavat transsendentaalisen logiikan a priori kategoriat ovat: Kvantiteetti – ykseys (yksi kissa), kvaliteetti –

realiteetti (havaittu kissa, olio), modaliteetti – inherenssi ja substistentti (havaittu olio substanssi kissa ja sen ominaisuudet, aksidenssit) ja modaliteetti – välttämättömyys (kissa on välttämättä olemassa koska havaitsen sen).

Kuten huomaamme Kant pyrkii osoittamaan kategorioiden transsendentaalisen käytön. Kategoriat yhdistävät yleisen logiikan tuomia sisältöjä muodollisesti yksiin. Kategoriat käyvät yksiin arvostelmien logiikan momenttien kanssa. Tämä tarkoittaa että arvostelmien logiikka perustaa muodollisesti ymmärryksen itsensä transsendentaalisille a priori ennakkoehdoille. Kuten huomasimme, havainnot tulevat Kantin mukaan objektiivisesti päteviksi kategorioiden kautta. Tiedon kokeminen ja mieltäminen representaatioina perustuu ymmärryksen transsendentaaliselle käytölle. Kategoriat ovat tiedon ja kokemuksen ennakkoehtoja ja olemassaolon ennakkoehtoja. Se mikä tekee kategorioista objektiivisesti päteviä, on niiden yhtenevyys yleisen arvostelmien logiikan kanssa. Kategorioiden objektiivinen rooli transsendentaalisesti tulee ilmi siinä, että ne ovat palautettavissa kokemuksen (arvostelmien) objektien havaittuun reaalisuuteen.

Kuten huomattiin, arvostelmien logiikka ilmeni analysoimalla arvostelmia ja niiden sisäisiä käsitteitä joiden taustalla löydettiin ymmärryksen loogiset funktiot eli: tavat jolla ymmärrys loogisesti toimii ja yhdistää empiirisiä havaintoja yhteen. Kategoriat löydettiin vastaavasti funktioiden taustalta a priori yhdistävinä käsitteinä. Kategoriat käyvät yksiin arvostelmien logiikan funktioiden kanssa, mitkä taas viittaavat kokemuksen kautta tiedon objekteihin. Kant uskoo osoittaneensa kategorioiden objektiivisuuden kokemuksen transsendentaalisina ennakkoehtoina. (Kant 2011, 111-13.) (Kemp-Smith 2003, 194-5.)

Edellisen tarkastelun pohjalta täytyy hyvin loogisesti Kantin esittämä synteessin vaatimus, jonka Kant jakaa kahteen väittämään: a) synteesi on representaatioiden liittämistä toisiinsa b) representaatioiden käsittäminen yhdessä kognitiossa [välittämässä intuitiossa sillä hetkellä]. Kategorioiden rooli representaatioiden moninaisuuden yhteen liittämisenä tarkoittaa kaikkien intuitiossa annettujen olioiden mieltämistä joko yhden ja saman kognitio kokonaisuuden osina tai yksittäisinä olioina aktiivisen ymmärryksen varsinaisena kohteena johon havainnointi on kohdistettu intuitiossa.

Ensimmäinen tarkoittaa todellisuuden kokemista ja tarkkailua kiinnittämättä huomiota erityisesti mihinkään olioon (esim. käveleminen ihmisten seassa torilla kiinnittämättä huomiota erityisesti mihinkään ks. tilanteessa), jolloin jälkimmäinen käsitetään yhden olion erityiseksi tarkkailuksi, missä huomio on kiinnitetty erityisesti jonkin intuitiossa ilmenevän olion tarkkailuun (esim. puun tarkkailuun joka on osa suurempaa kokonaisuutta, metsää tai peltoa), saman intuitio kokonaisuuden osana.

Edellisen perusteella pääsemme kiinni Kantin ajatukseen, jonka mukaan arvostelmassa syntyy ajatus objektista yleensä. Esimerkiksi arvostelmaan ”puu” liittyy ajatus objektista, jolla on tiettyjä ominaisuuksia. Jotta tuollainen suhde objektiin on mahdollinen, toteutuu se Kantin mukaan kategorioiden kautta. Kategorioiden mahdollistamana objektien ajattelu mielikuvituksessa tulee myös mahdolliseksi Kantin mukaan mahdolliseksi. Pystymme muodostamaan kategorioiden a priori -perustalta myös mielikuvituksessamme käsitteen opittujen tottumuksien ja sääntöjen (kategorioiden) mukaisesti kuvan jostain objektista, joka ei ole juuri tuolla hetkellä kokemuksen kohteena.

Samaa tietä seuraten Kant pyrkii todistamaan järjen kategorioiden a priori -perustan. Kant kirjoittaa: ”Jos jätämme pois kaiken empiirisen kuten painon, tiheyden ja värin, niin minulle silti jää muoto ja hahmo... Kappaleella ajattelen substanssia, niinpä tuo käsite jää minulle. Substanssilla ajattelen subjektia, joka ei ole toisen predikaatti. Tuossa tapauksessa tulen jo käsitteisiin. Se on käsite joka jää kun jätän objektista pois kaiken muun [empiirisen].” (Kant AK 29: 796, suom. Olli Koistinen.) Ymmärrys konstituoii kaikkea kokemusta ja arvostelmia yhdistäen havainnointiin kategoriat a priori. Käsitteiden ja objektien yleensä mieltäminen ja ajattelun mahdollisuus yhdistyy kategorioiden yhdistämänä synteessä. (Kemp-Smith 2003, 194-6.)

	1.Kvantiteetti	
	Ykseys	
	Moneus	
	Kaikkeus	
2.Kvaliteetti		3.Relaatio
Realiteetti		Inherenssi ja subsistenssi
Negaatio		Kausaliteetti ja riippuvuus
Raja		Yhteys
	4.Modaliteetti	
	Mahdollisuus-Mahdottomuus	
	Olemassaolo-Ei-olemassaolo	
	Välttämättömyys-Kontingenssi	

Taulukko 2: Transsendentaali logiikka.

Ymmärrys yhdistää kategorioiden mahdollistamana käsitteitä ja niiden tuottamia arvostelmia ykseytenä. Sekä yhdistää havainnoinnin tuoman materiaalin ykseydeksi arvostelmien suhteen transsendentaalisesti. Ajatus voidaan esittää tiivistetysti seuraavassa: Ymmärrys muodostaessaan loogisia arvostelmia yhteen ymmärryksen ja arvostelmien välisien suhteiden (arvostelmien logiikan) perustalta. Niinpä arvostelmat vaativat suhteiden perustaksi transsendentaalisen logiikan, joka toimii sääntönä arvostelmien loogisen suhteen löytämiseksi.

Kategoriat antavat yhdistävän a priori -arvostelmien muodon, loogisen yhteyden löytymiseksi käsitteiden välisenä analyysinä. Lopputuloksena huomataan, että arvostelmien muodostaminen ilman a priori -kategorioita tulee mahdottomaksi, sillä kategoriat tekevät objektien yleensä ajattelemisen mahdolliseksi, ja näin ollen objektien olemassaolon mahdolliseksi. Oli sitten kyseessä käsitteiden objektien ajattelemisen mahdollisuus tai ulkoisten objektien apperseptioiden yhdistämisen mahdollisuus käsitteiden ja arvostelmien objekteihin. Kussakin tapauksessa objektien ajattelu ja objekteja koskevien käsitteiden ja arvostelmien muodostaminen on mahdotonta ilman järjen a priori kategorioita. (Kemp-Smith 2003, 197-8.)

7.4 Pohdintaa

Olen tähän mennessä selvittänyt joitakin Kantin transsendentaalisen idealismin tärkeimpiä ajatuksia pääkohtineen sekä tuonut esille synteettisen tiedon a priori ongelmallisuuden.

Koko Kantin transsendentaalinen filosofia luo mielestäni itsessään jo pohjaa puhtaan järjen kritiikin transsendentaaliselle deduktiolle ja puhtaiden ymmärryskäsitteiden löytämiselle. Synteettinen a priori ja sen mahdollisuuden löytäminen on samaistettavissa puhtaiden ymmärryskäsitteiden löytämiselle, synteettisen a priori tiedon löytäminen yhdistää aktiivisen spontaanin tajunnan roolin todellisuuden konstituutiossa. Tajunta ottaa vastaa empiirisiä ärsykeitä, mutta alistaa ne a priori ehtojen mukaiseksi kokonaisuudeksi. Toisin sanoen empiirinen raaka-aines alistetaan tajunnan ja ymmärryksen a priori tavoille ajatella, jäsentää todellisuutta.

Toisena ansiona Kantin systeemille voidaan mielestäni lukea sen tapa osoittaa tiedonkykyjen rajat. Palauttaaksemme jälleen mieleen yhden Kantin projektin päämääristä: pyrkimyksen osoittaa spekulatiivisen metafysiikan mahdottomuus ja turhuus. Kantin transsendentaalinen idealismi antaa mielestäni varsin pitkäkantoisen mahdollisuuden tiedonkykyjenrajojen löytämiseen ja turhan metafyyssisen sumutuksen vastustamiseen. Aktiivisen tajunnanpiiri ja olioiden sinänsä rooli Kantin transsendentaalisessa filosofiassa luo vahvaa pohjaa tiedonkykyjenrajojen hahmottamiseen.

Ryhdyn seuraavaksi tarkastelemaan olioiden sinänsä roolia Kantin tietoteoriassa ja siihen liittyvää kahta tulkintaa: Westphallin edustamaa kahden maailman tulkintaa eli metafyyssistä tulkintaa ja Allisonin edustamaa kahden näkökulman tulkintaa olioista sinänsä.

8 ILMIÖT JA OLIOT SINÄNSÄ

Kant jakaa todellisuuden kahtia transsendentaalisessa idealismissaan: ilmiöiden maailmaan ja olioiden sinänsä maailmaan. Ilmiöiden maailmalla Kant tarkoittaa aisteillemme annettua, havaintojen kautta avautuvaa maailmaa, josta aistimellisuus ja järki tuottavat representaatioita. Oliot vaikuttavat aisteihimme ja piirtyvät aistimellisuutena, ilmiöinä aktiivisen vastaanottavat subjektin mieleen. Ilmiöt ovat ilmiöitä olioista sinänsä, niin kuin ne aukenevat aistimellisuudellemme annettuna.

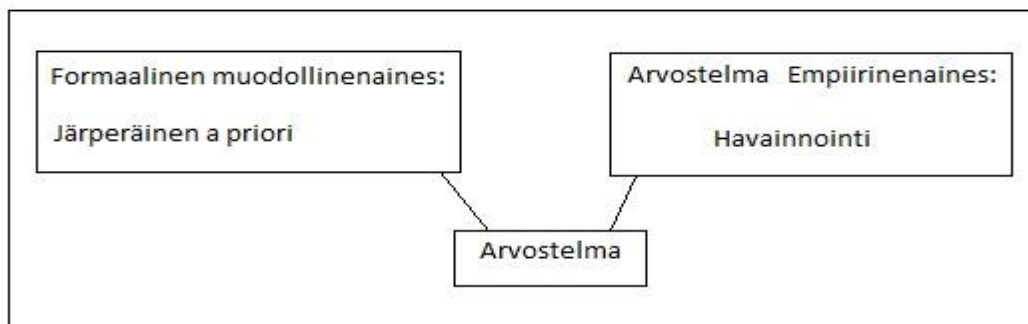
Oliot sinänsä ovat Kantin mukaan ilmiöiden taustalle jääviä. Oliot sinänsä jäävät havainnoin ulkopuolelle. Oloista sinänsä ei siis voida saada minkäänlaista tietoa sellaisena kuin ne itsessään sinänsä ovat. Kuitenkin olioiden sinänsä rooli Kantin ajattelussa on tärkeä, kuten Kant itsekin antaa ymmärtää. Oliot sinänsä on oletettava olemassa oleviksi, jotta kokemus voidaan ylipäänsä olisi mahdollista. Kokemukselle on oltava jokin, joka ilmenee sille ilmiöinä. Oliot sinänsä siis ovat jotakin joka ilmenee aisteillemme annettuina ilmiöinä. (Allison 2004, 52-5.)

Kantin mukaan tiedon kokeminen ja tiedonhankinta ovat prosesseja, joissa on osallisena aktiivinen vastaanottava subjekti, sekä mielen ulkopuolinen kokemuksen tuoma empiirinen aines. Kokemus ja havainnollisuus ovat aina annetuista ilmiöistä käsin saatua ainesta. Tiedon hankinta sisältää vastaanottavan aktiivisen tiedostavan subjektin siihen kohdistaman mentaalisen aktiivisen toiminnan. Subjektin aktiivinen mielellinen toiminta tarkoittaa subjektiivisia a priori asettamia ennakkoehdoja, ehtoja jotka järki painaa aistimellisuuteen ja kokemuksen tuomaan empiiriseen ainekseen. Ilmiöt syntyvät havainnoinnin aineksen ja havainnoijan järjen siihen asettamien mentaalisten aktien tuloksena. Näin ollen on helppoa seurata Kantin ajatuksen kulkua ja päätyä *olion sinänsä* käsitteeseen jonakin joka vaikuttaa havainnoinnin ilmiöiden takana. (Allison 2004, 52-5.)

Inhimillinen järki sisältää järjen puhtaat periaatteet a priori, jotka ovat sidottuina aktiiviseen ymmärrykseen. Nämä periaatteet a priori itsessään mahdollistavat mielekkään objektiivisen tiedon hankinnan todellisuudesta kokemuksen kautta.

Kokemuksen objektit vaikuttavat aistimellisuuteemme tietyllä tavalla. Mikä tarkoittaa, että objektit piirtyvät yhteen tajuntamme kykyyn. Kykyyn vastaanottaa aktiivisesti aistimuksia. Aistimukset vastaavasti saavat mielessämme mielekkään muodon. Ymmärrys muokkaa aistimuksista representaatioita, jotka se havainnollistaa aktiivisen mentaalisen toimintansa kautta havaintokokemukseksi järjen a priori periaatteiden kautta. Toisin sanoen, ymmärrys valaa kokemuksen tuoman havainnollisuuden järjen a priori periaatteiden muottiin tuottaen havainnoista representaatioita ja mielekkäitä kokemuksia. (Allison 2004, 52-5.)

Havaintokokemukset tulevat ymmärryksessämme aktiivisen mentaalisen toiminnan kautta jäsenneyiksi loogiseksi kokonaisuudeksi järjen a priori periaatteiden mukaisesti.²⁵ Muodostamme lopulta representaatioiden pohjalta havaintoarvostelmia, jotka perustavat a posteriori kokemuksen kautta saatuun empiiriseen havaintomateriaaliin sekä järjen a priori periaatteisiin, kokemuksen ennakkoehtoihin a priori. Pyrin selventämään edellä esitettyä seuraavassa kaaviossa:

Kuva 3: Olioiden sinänsä maailma ja ilmiöiden maailma

Muodollisen rakenneaineksen tiedonrakenteeseen tuo järjestä peräisin oleva a priori kokemusta jäsentävä muodollinen aines (forma). Kokemuksen kautta saadun a

²⁵ Kantin määritelmän mukaan tiedostus on aina *diskursiivista*, mikä tarkoittaa, että inhimillinen tiedostus tapahtuu aktiivisen vastaanottavan ymmärryksen kautta. Tapana *mieltää ja representoida* tiedon kohteita: tiedostuksen kohteena olevia objekteja.

posteriori empirisen aineksen tuo kokemuksen kautta saatu havainnointi. (Kemp-Smith 2003, 73-5.)

8.1 Transsendentaalinen objekti, noumenon ja fenomenon

Erityisesti *Puhtaan järjen kritiikissä* suuria käsitteellisesti tuottavia ongelmia Kant tulkintojen välillä ovat tuottaneet Kantin poikkeavat tavat määrittellä transsendentaalisen objektin, noumenonin ja fenomenonin käsitteet.

Transsendentaalinen objekti. Transsendentaalisen objektin käsite on Kantin omassa käytössä asiayhteyden mukaan vaihteleva käsite. Välistä hän samaistaa sen olion sinänsä käsitteeseen ja välillä erottelee sen tarkasti. Mutta kuitenkin *Puhtaan järjen kritiikki* antaa ymmärtää, että transsendentaalista objektia tulisi käsitellä objektina yleensä. Transsendentaalinen objekti on erillinen objekti, joka tulee erottaa yksittäisistä partikulaareista objekteista, sillä transsendentaalinen objekti mahdollistaa Kantin mukaan kokemuksellisen suhteen objekteihin ylipäätään. Kant ilmaisee *Puhtaan järjen kritiikissä* seuraavasti ”*Appearances are not things in themselves ; they are only representations, which in turn have their object- an object which cannot itself be intuited by us, and which may, therefore, be named the non-empirical, that is transcendental object = X*” (Kant 2011, A109).

Transsendentaalinen objekti X, mahdollistaa empiristen käsitteiden objektiivisen suhteen, objektiiviseen reaalisuuteen (todellisuuteen) kokemuksessa kokemuksen synteettisenä ykseytenä. Empiiriset objektit ja niiden kokeminen tulee mahdolliseksi transsendentaalisen objektin kautta. Koska empiriset käsitteet ovat aina suhteessa tiettyyn yksittäiseen annettuun ilmiöön tiedon objektissa (esim. kivi, puu). Transsendentaalinen objekti on ei-empirinen a priori käsite. Transsendentaalinen objekti ei viittaa mihinkään yksittäiseen objektiin vaan mahdollistaa objektin käsitteen mieltämisen ylipäänsä. Se on itse objektin käsite yleensä. (Allison 2004, 57-64.)

Transsendentaalinen objekti viittaa objektiivisuuteen ylipäänsä. Empiiriset objektit ja niiden kokeminen tulevat mahdollisiksi mieltää transsendentaalisen objektin käsitteen kautta. Transsendentaalinen objekti on suhteessa kaikkiin empiirisiin yksittäisiin objekteihin ja mahdollistaa yksittäisten objektien mieltämisen yhtenä tiedostettavana kokemuksena. Toisin sanoen transsendentaalinen objekti on a priori, järjessä itsessään käsite, joka luo empiirisille objekteille ja niistä muodostetuille representaatioille tiedon objektiivisen kohteen, jolle kokemuksen kautta tuodaan ominaisuuksia. Kant kirjoittaa transsendentaalisen objektin käsitteestä *Puhtaan järjen kritiikissä*: ”*The pure concept of this transcendental object, which in reality throughout all our knowledge is always one and the same, is what can alone confer upon all our empirical concepts in general relation to an object, that is, objective reality.*” (Kant 2011, A110.) Kant jatkaa aiheesta: ”*This relation is nothing but the necessary unity of consciousness, and therefore also of the synthesis of the manifold, through a common function of the mind*”, ”*All appearances, in so far through them objects are to be given to us, must stand under those a priori rules of synthetical unity whereby the interrelating of these appearances in empirical intuition is alone possible*” (Kant 2011, A110) (Allison 2004, 57-64).

Transsendentaalinen objekti voidaan mielestäni käsittää mielen sisäiseksi objektiksi yleensä, jonka kautta suhde empiirisiin mielen ulkoisiin objekteihin tulee mahdolliseksi. Mielensisäinen transsendentaalinen objekti on tulkittavissa yleiskäsitteeksi, jonka perustalta ulkoiset objektit tulevat mahdollisiksi kokea. Minulla on mielessäni objektin käsite yleensä X, mutta ymmärrys jäsentää sen kautta erillisiä objekteja ja liittää niihin kokemuksen kautta empiirisiä ominaisuuksia joiden kautta kokemuksen objektit tulevat erillisiksi kokemuksen kohteiksi. Edellinen voidaan pukea seuraavan esimerkkiin: minulla on mielessä transsendentaalisen objektin käsite yleensä. Tiedostan, että on olemassa objekteja. Havaitseen todellisuudessa objektin ja abstrahoin sille ominaisuuksia kokemuksen kautta. Näin ollen tunnistan nyt kokemuksen objektin joksikin erityiseksi objektiksi, sen ominaisuuksien tuttuuden perusteella esim. ”näen edessäni puun”, ”näen edessäni kissan. (Allison 2004, 57-64.)

*Noumenonin*²⁶ käsitteellä Kant tarkoittaa paikoitellen oliota sinänsä ja paikoitellen

---

26 Noumenonin käsite tunnetaan jo vanhassa kreikkalaisessa filosofiassa, missä se määritellään

olioista sinänsä eroavaa käsitettä. Erottelu vaihtelee pitkälti käsiteltävän asian kontekstin suhteen. Noumenon tarkoittaa oliota, joka on täysin empiirisestä havainnoimisesta erillinen. Noumenon on ei-aistimellisen havainnoinnin kohde. Kant itse käyttää paikoin *Prolegomenassaan* noumeenista määrittystä ajatusolio. Noumeeneiksi voidaan käsittää Kantin mukaan esimerkiksi Jumalan käsite, tai kaikkein korkeimman absoluutin käsite, kuten hän itse asian määrittelee. (Kant 2011, B307-8.) (Allison 2004, 57-64.)

Fenomenon. Kantin käyttämä käsite fenomeeni (phaenomenon) toimii noumenonin käsitteen vastaparina. Kuten olioiden sinänsä suhde ilmiöihin, niin myös vastaavasti noumenonin ja fenomeenin käsitteet muodostavat vastakkaisen suhteen toistensa vastapareina. Ainoana erona fenomeenin ja ilmiön välillä on, että ilmiöt liittyvät olioihin sinänsä ilmenemisen ennakkoehtoista erillisinä olioina. Oliot sinänsä aiheuttava itse ilmenemisen, mutta ovat sinällään erillisiä varsinaisesta ilmiöstä, joka taas on sidottu ilmenemisen a priori ennakkoehtoihin. Fenomeeni on käsitteellisesti määrittynyt ilmiö. Fenomeeni on käsitteellisessä suhteessa johonkin tiettyyn yksittäiseen ilmiöön. (Allison 2004, 57-64.)

8.2 Olioiden sinänsä kritiikkiä

Jotkut Kant-tutkijat ovat käyttäneet olioiden sinänsä ja ilmiöiden välisestä erottelusta nimitystä kaksi maailmaa ja nimitystä ”Kantilainen dualismi”. Tarkastelen seuraavaksi kolmea keskeisintä tapaa tulkita olioiden sinänsä ja ilmiöiden välistä erottelua ja olioiden sinänsä käsitteen kohtaamaa kritiikkiä. Kahden maailman tai- ”Kantilaisen dualismin” ongelmat voidaan jakaa kolmeen toisistaan eriävään lähestymistapaan.

Ensimmäisenä tapana monet Kant kommentaattorit ovat lähestyneet Kantin kahdenmaailman teoriaa hyvin radikaalisti. Mistä johtuen kutsun myös itse ensimmäistä tapaa radikaaliksi dualismiksi. Radikaalin dualismin ajatuksena on käsittää maailma

---

järjellisesti ajateltavaksi olioksi. Noumeeni on abstrakti olio jota ajatellaan pelkästään mielensisäisesti.

tiukan dualistisesti annettujen ilmiöiden maailmaksi ja olioiden sinänsä maailmaksi, joka on sinällään täysin tuntematon ja kokemuksen ulkopuolella. Toisin sanoen maailma kokonaisuutena rajoittuu annettujen ilmiöiden piiriin ja kokemuksen rajojen sisälle. Oliosta sinänsä ei voida tietää mitään.

Radikaalin dualismin ongelmaksi on nostettu sen skeptisyyden tuottama regressio. Mikäli oliosta sinänsä ei voida tietää mitään, kuinka voidaan edes tietää tuolloisten olioiden sinänsä olevan olemassa? Edellisen kritiikin perusteella Kantia on syytetty empiirisestä idealismista, minkä mukaan maailma ja todellisuus konstruoidaan kokonaan ideoiden pohjalta. Kaikki mitä todellisuudesta voidaan kokea perustuu olemassaolon perustaltaan järjen ideoille ja empiirisille havainnoinnille.²⁷ (Dicker 2004, 55-7.) (Westphal 2004, 56.)

Toisena tapana lähestyä kahden maailman jakoa on käsittää oliot sinänsä ilmiöiden taustalla oleviksi vaikuttajiksi. Oliot sinänsä jäävät sinänsä itsessään tuntemattomiksi, mutta ne voidaan käsittää kuitenkin *kausaaliksi* syiksi annetuille ilmiöille. Jokin sinänsä kokemuksen ulkopuolelle jäävä mystinen olio tai objekti X, aiheuttaa tietyn ilmiön joka on annettuna aisteilleni kokemuksessa. Tarkoittaako Kant tällä olioiden sinänsä samaistumista *noumenin* käsitteeseensä, minkä mukaan noumeeni on ilmiöiden vastakohta. Kaikki empiiriset havaittavat ominaisuudet on *noumeenille* kuulumattomia. Voiko noumenon tässä tapauksessa tarkoittaa olion tai objektin sinänsä käsitettä. Mikäli noumenon käsitettään olion sinänsä käsitteen kanssa yhteneväksi, kuinka oliosta sinänsä voidaan antaa määreitä, jos siitä ei voida tietää mitään? Kuinka oliot sinänsä voivat olla kokemuksessa annettujen ilmiöiden vaikuttavia syitä, jos ne jäävät itsessään tuntemattomiksi? Kuten huomataan, jäävät Kantin määrittelyt noumenonin, ja olion sinänsä käsitteiden väliseksi epäselväksi viidakoksi Kantin *Prolegomenassa* ja puhtaan järjen kritiikissä. (Dicker 2004, 56.)

Kolmas tapa lähestyä olioiden sinänsä käsitettä on käsittää oliot sinänsä edellisellä tavalla ilmiöiden vaikuttaviksi syiksi, mutta tapa jolla olio sinänsä ilmenee annettuna

---

²⁷ Vrt. Berkeleyyn empiirinen idealismi.

aisteillemme vaihtelee perspektiivistä käsin. Esim. käsitän objektin tuoli käsitteenä samalla tavalla kuin kaikki muutkin inhimillisen ymmärryksen omaavat oliot, mutta tapa jolla empiirisesti havaitsen tuolin, eli tapa jolla se ilmenee annettuna ilmiössä aisteilleni poikkeaa muiden ilmiöstä. Toisin sanoen tapa jolla tuoli empiirisiltä ominaisuuksiltaan aisteilleni avautuu on perspektiiviltään eriävä. (Dicker 2004, 58-60.)

Olioiden sinänsä kritiikkiä on esittänyt jo Kantin aikalainen *F.Jacobi*. Hänen mukaansa olioiden sinänsä käsite on paradoksaalinen itsessään ja rikkoo transsendentaalisen idealismin systeemiä vastaan. Jos oliot sinänsä oletetaan ilmiöiden kausaalisiksi aiheuttajiksi ja kausaalisuus on yksi ymmärryksen kategorioista, niin eivätkö oliot sinänsä riko Kantin systeemin periaatetta, jonka mukaan kausaalisuus on sovellettavissa vain ilmiöihin. Mikäli oliot sinänsä oletetaan ilmiöiden aiheuttajiksi, eikö silloin oleteta jo jotain tiedettäväksi olioista sinänsä itsestään ilmiöiden aiheuttajina? (Allison 2004, 64-6).

Noumenaalisen kausaation ongelma: Noumenaalisen kausaation ongelma koskee myös Kantin tapaa selittää oliot sinänsä ilmiöiden aiheuttajiksi. Noumenaalisen kausaation ongelma nousee esille, kun Kant soveltaa *Puhtaan järjen kritiikissä* kausaalisuuden kategoriaa olioihin sinänsä. Tulkinnalliset ongelmat nousevat lähinnä Kantin äärimmäisen vaikeasta tavasta selittää, mitä hän tarkoittaa noumenaalisella kausaatiolla. Noumenaalisen kausaation ongelmaan on esitetty kahdenlaista ratkaisua Kant tulkintojen piirissä: I) Noumenaalinen kausaatio tulkitaan todelliseksi kausaatioksi ja ilmiöiden väliset kausaatiot tulkitaan sekundaarisiksi todellisten kausaatioiden ilmentymiksi. II) Noumenaalinen kausaatio tulkitaan kausaation abstraktiksi käyttötavaksi ja ilmiöiden välinen kausaatio konkreettiseksi käyttötavaksi. Abstrakti käyttötapa koskee kausaation loogista perustamistapaa. Konkreettinen empiiristä kausaalisuutta. (Westphal 2004, 107.)

8.3 Olioiden sinänsä poikkeavia tulkintatapoja

Oman käsitykseni mukaan olioiden sinänsä rooli voidaan tiivistää seuraavasti: Havainnoivalla subjektilla on olemassa kokemuksia. Tähän kokemukseen liittyvät

kokija sekä koettu, eli se mitä koetaan. Tiedostava subjekti ja koettava objekti sinänsä muodostavat näin ollen kaikelle mahdolliselle kokemukselle reunaehdot. Täältä pohjalta Kant perustelee olioiden sinänsä ehdottomuutta transsendentaalisen idealisminsa ehdottomana kulmakivenä.

Olioiden sinänsä rooliin Kantin tieto-opissa on liittynyt kuitenkin toisistaan eroavia tulkintoja. Yhtenä tapana tulkita olioiden sinänsä rooli perustuu Henry E. Allisonin näkemykseen tulkita olioiden sinänsä ja ilmiöiden välinen erottelu pelkästään metodologisesti. Kantin tapa tulkita oliot sinänsä erillisiksi ilmiöistä johtuu hänen pyrkimyksistään välttää aikaisemman metafysiikan sisältämät ongelmat: Todellisuuden olemassaolo on perusteltu aikaisemmin pelkkiin uskomuksiin perustuvilla argumenteilla. Kantin mukaan aikaisemmin ei ole päädytty tekemään perusteltua eroa olion sinänsä ja ilmiöiden välille. Kokemuksen objekteja on pidetty olioina sinänsä. Tiedostuksen on mukauduttava kokemuksen objektien asettamiin ehtoihin. Objekti-subjekti suhteeseen. Kant kuitenkin käänsi tämän suhteen toisin päin, olioiden on mukauduttava subjektin tiedostuksen niille asettamiin ennakkoehtoihin. Objekti-subjekti asetelma kääntyy Kantilla siis toisin päin subjekti-objekti suhteeseen. Allison perustelee tulkintaansa vaihtoehtojen riittämättömyyden perusteella. (Allison 2004, 60-1.)

Metodologisen tai epistemologisen tulkinnan mukaan oliot sinänsä tulkitaan tiedonrajoja määrittäviksi tekijöiksi. Oliot sinänsä tulkitaan inhimillisen tiedostuksen rajoja määrittävänä tekijänä. Oliot sinänsä määrittelevät sen mitä emme voi tietää olioista. Eivät sitä että emme voi tietää itse olioita sinällään ilmiöiden ennakkoehtojen ulkopuolella. Oliot sinänsä voidaan näin ollen olettaa olemassa oleviksi, mutta emme voi tietää olioiden sinänsä olevasta luonteesta mitään. Niinpä oliot sinänsä voidaan tulkita tiedonrajoja määritteleväksi. Se mitä emme voi tietää jää inhimillisen kokemuksen ulkopuolelle tuntemattomaksi sinänsä olevaksi. Yksi tapa tulkita oliot sinänsä epistemologisesti liittyy kahteen toisistaan poikkeavaan tapaan ajatella samaa oliota. Oliota lähestytään tiedollisten ennakkoehtojen alaisina annettuina ilmiöinä, sekä tiedollisista ennakkoehtoista erillisinä sinänsä olevina olioina. Edellistä tulkintaa kutsutaan kahden näkökulman tulkinnaksi. (Allison 2004, 62.)

Metafyysisen tulkinnan mukaan oliot sinänsä tulkitaan kahtena toisistaan eriävänä olio joukkona jotka vaikuttavat tajuntaan luoden kokemuksen ilmiöt. Sinänsä tuntemattomaksi jäävät oliot sinänsä kuuluvat todellisuuden olemukseen. Metafyysisen tulkinnan kulmakivenä voidaankin pitää ajatusta, jonka mukaan todellisuus jakautuu sinällään olevaan olioiden sinänsä maailmaan, sekä ilmiöiden maailmaan joissa oliot vaikuttavat tajuntaan saaden aikaan ilmentymiä aistimellisuudessa. Ilmentymät mukautuvat ymmärryksemme tiedollisiin ennakkoehtoihin muodostaen ilmiöiden maailman joka on erillinen olioiden sinänsä maailmasta. Joidenkin metafyysisten tulkintojen mukaan oliot sinänsä voidaan erotella samojen olioiden toisistaan poikkeaviksi ominaisuuksiksi. Samalla oliolla on sekä noumenaaliset kokemuksesta riippumattomat ominaisuudet, että fenomenaaliset ominaisuudet jotka ilmenevät vain havainnoinnille. (Westphal 2004, 12-3.)

9 OLIOT SINÄNSÄ: KAKSI MAAILMAA VASTAAN KAKSI ASPEKTIA?

Olioiden sinänsä rooli Kantin filosofiassa on jakanut mielipiteitä Kant tulkintojen välillä pitkään. Suurimmat ongelmat syntyvät jo Kantin tavassa käsitellä olioiden sinänsä käsitettä tietoteoreettisissa kirjoituksissaan. Ensimmäiset ongelmat nostavat päätään jo argumenteissa, joissa oliot sinänsä määritellään olemassa oleviksi, mutta silti tuntemattomiksi. Pääsemme sisään olioiden sinänsä määritelmään pureutumalla Kantin transsendentaalisen idealismin käsitteen ytimeen: mitä Kant tarkoittaa transsendentaalisella idealismillaan? (Westphal 2004, 12.)

Kuten aikaisemmin on tuotu esille, Kantin mukaan tieto syntyy kokemuksesta ja tavastamme jolla ymmärryksemme muodostaa objekteista kognitioita a priori. Ymmärrys muodostaa kognitioita ajan ja avaruuden havainnoinnin muotojen mahdollistamana a priori. Kantin transsendentaalisen idealismin ajatus pähkinän kuoressa voidaan tiivistää mielestäni seuraavaan: aika ja avaruus ovat intuition muotoja, kategoriat ovat ajattelun muotoja. Intuition muodot ja ajattelun muodot yhdessä kognitioiden muodostamisen välttämättömiä ennakkoehtoja a priori. Tiedon kohteena olevat objektit muokkautuvat näiden ennakkoehtojen alaisiksi, joiden mahdollistama ymmärrys muodostaa a priori ennakkoehtojen pohjalta kognitioita tiedon objekteista.²⁸ Kuitenkin kokemuksen välttämättömien ennakkoehtojen ulkopuolelle jää todellisuus sinänsä. Tapa jolla todellisuus on olemassa a priori ennakkoehtojen ulkopuolella, niistä riippumattomana. Tämän tulkinnan pohjalta Kantin transsendentaalinen idealismi jakautuu olioihin ilmiöinä ja olioihin sinänsä. (Westphal 2004, 12-5.)

Oliot ilmiöinä ja sinänsä ovat jakaneet Kant tulkinnat kahteen päälinjaan: kahden maailman ja kahden aspektin tulkintoihin. Kahden maailman tulkinnan mukaan todellisuus jakautuu metafysisesti kahteen. Todellisuuden tosi olemus on

---

²⁸ Kant pyrki erottamaan transsendentaalisen idealismin käsitteellään Berkeleyn idealismista. Berkeleyn mukaan olemassaolo on sitä mitä havaitsemme ”esse est percipi”. Olemassaolo ja todellisuus on riippuvainen havainnoivasta subjektista. Ero Berkeleyn idealismiin tulee Kantin kohdalla kuitenkin selväksi. Kant ei kiellä todellisuuden olemassaoloa havainnoivan subjektin ulkopuolella. Olioiden mahdollinen ajattelemisen ja kokemisen tapahtuu ainoastaan subjektin a priori ehtojen rajoissa, mutta oliot itsessään jatkavat olemassaoloaan jollain tapaa kokemuksemme ulkopuolella.

tiedostuksemme rajojen ulkopuolinen mysteeri, joka jää aina ilmiöiden varjoon. Havainnoiva subjekti ja olioiden sinänsä vaikutus subjektin passiiviseen mieleen ilmiöinä tuovat esiin ilmiöiden maailman olemassaolon todellisuuden. Subjekti tulee olioiden sinänsä vaikuttamiksi, mistä käynnistyy prosessi jossa muodostuu intuitio ja ymmärryksen kategoriat muokkaavat havaintoaineksen ilmiöiksi. Kuten aikaisemmasta jo tiedämme, ilmiöiden maailma on ainut johon ymmärryksellämme on pääsy. (Quarfood 2004, 17-9).

Kahden aspektin tulkinnat tai kahden näkökulman tulkintojen mukaan erottelu ilmiöiden ja olioiden sinänsä välillä ei ole ontologinen vaan epistemologinen: On olemassa ilmiöiden maailma, mutta on myös olemassa olioiden sinänsä maailma, joka koskee olioiden abstraktia ajattelua ja olioihin liittyviä abstrakteja oletuksia. Ilmiöiden maailma on samojen olioiden sinänsä vaikutuksen aikaan saama maailma, mutta olioiden sinänsä maailma ei ole ontologisesti erillinen maailma vaan oliot sinänsä oletetaan olemassa oleviksi olioiksi, jotka aiheuttavat mielessämme ärsykeitä, mutta ovat samalla sinällään kokemuksen ennakkoehtojen ulkopuolisesti sinänsä tuntemattomia. Olioihin sinänsä voidaan liittää uskomuksia ja ominaisuuksia lähestymällä niitä empiirisestä havainnoinnista erillisinä noumenaalisina ajatusolioina. Oliolle sinänsä annetaan ominaisuuksia, jotka ovat täysin vailla kokemuksen tuomaa faktuaalista varmuutta.²⁹ Oliot sinänsä on tiedonkykyjen rajoja määrittävä tekijä. (Quarfood 2004, 19-21).

Pyrin tarkastelemaan kahden maailman ja kahden aspektin mallien mukaisten tulkintojen päälinjauksia tarkemmin. Aloitan tarkastelun käymällä läpi ensin kahden maailman mallin mukaisten metafyyssisten tulkintojen tärkeimmät ajatukset. Toisena tarkastelen kahden aspektin mallin mukaisten tulkintojen tärkeimmät ajatukset. Lopuksi luon katsauksen kummankin mallin mukaisten tulkintojen poikkeaviin näkemyksiin ja niiden tuomiin mahdollisuuksiin ja ongelmiin.

---

29 Tästä antaa hyvänä esimerkkinä Allison hypoteesin tai uskomuksen koskien maailman luomista. Oliot ja todellisuus on jonkin absoluutin luoma kokonaisuus. Jumala on olio sinänsä, jota voimme lähestyä liittämällä Jumalan käsitteeseen äärettömiä ominaisuuksia, joita ei voida empiirisestä todellisuudesta (ilmiöiden maailmasta) löytää.

9.1 Kahden maailman malli: puolesta ja vastaan

Kahden maailman malli, joka voidaan myös samaistaa metafysiisiin tulkintoihin olioiden sinänsä roolista Kantin tieteoriassa. Kant puhuu olioiden sinänsä vaikutuksesta mieleen ja toiseksi hän puhuu olioiden sinänsä tuntemattomuudesta. Oliot sinänsä vaikuttavat mieleemme aiheuttaen aistimuksia, jonka kautta ymmärrys muokkaa niistä havaintokokemuksia, representaatiota aktiivisen ymmärryksen toiminnan kautta. Representaatio ovat Kantin mukaan objektiivisesti määrittyneitä ja objektiivisesti päteviä, minkä vuoksi ilmiöiden maailma on se todellinen maailma johon empiirinen tietomme on suhteessa. Mutta tämän suhteen ulkopuolella on olemassa olioiden sinänsä tuntematon maailma, joka aiheuttaa ilmiöiden maailman syntymisen, mutta ei ole itse ilmiöiden sinänsä oleva olioiden maailma. (Quarfood 2004, 21-4).

Ratkaisevaa metafysisessä kahden maailman mallissa on huomata, että sen mukaan olio sinänsä ja ilmiö ovat kaksi erillistä entiteettiä. Jos oliot sinänsä ja ilmiöt käsitetään toisistaan erillisiksi entiteeteiksi, nousee ensimmäiseksi ongelmaksi: kuinka oliot sinänsä on konstituoitu? Oliot sinänsä ovat kokemuksesta ja ilmiöistä erillisiä tuntemattomia entiteettejä ja kuuluvat tuntemattomaan todellisuuteen josta meillä ei voi olla koskaan minkäänlaista tietoa. Samalla kahden maailman metafysisinen tulkinta sortuu määrittelemään ilmiöt ja ilmiöiden maailman kokonaisuudessaan pelkäksi illuusioksi, jolla ei ole mitään tekemistä sinänsä olevan todellisen todellisuuden kanssa. Olioiden sinänsä maailma käsitettynä yhtenä ainoana vaikuttavana syynä ilmiöiden olemassaoloon muuttuu kahden maailman mallissa, kuin itsestään yhdeksi maailmaksi. Koska ilmiöiden maailma on pelkää illuusiota ja ilmiöitä, jotka johtuvat olioiden sinänsä vaikutuksesta subjektin passiiviseen vastaanottavaan tajuntaan, on olioiden sinänsä tuntematon maailma ja sen oliot tulkittavissa ainoaksi todelliseksi vaikuttavaksi syyksi ilmiöiden maailman olemassaoloon. (Quarfood 2004, 21-4). (Westphal 2004, 67-8.)

Oliot sinänsä aiheuttavat itse ilmiöiden syntymisen ensimmäisinä syinä. Ilmiöt ovat olioiden sinänsä aikaansaamia, eivätkä ne näin ollen voi muodostaa olioista itsestään erillistä maailmaa. Kahden maailman tapainen tulkinta olioista sinänsä voidaan löytää

Puhtaan järjen kritiikistä: "[the understanding] thinks of an object in itself, but only as a transcendental object, which is the cause of appearance" (Kant 1924, A288). Kantin mukaan oliot sinänsä aiheuttavat ilmiöt kuitenkin olematta itse varsinainen ilmiö. (Quarfood 2004, 21-5). (Westphal 2004, 36-41.)

Kuten huomataan, kahden maailman tulkinta sortuu helposti yhdeksi maailmaksi; olioiden sinänsä ainoaksi olemassa olevaksi todellisuudeksi. Tämän kautta kahden maailman tulkinnat johtavat helposti kahden näkökulman metodologisiin tulkintoihin. Kuten myös huomaamme Kant itse kirjoittaa puhtaan järjen kritiikissä useassa kohtaa samoista olioista kokemuksen kohteina ilmiöinä ja olioina sinänsä. Samalla voidaan viitata olioiden sinänsä kausaalisiin prosesseihin ja niiden ongelmaan ilmiöiden taustalla³⁰. Kuinka olioiden sinänsä voidaan olettaa olevan ilmiöt aikaansaaviksi, mikäli olioista sinänsä ei voi olla minkäänlaista tietoa? Sama ongelma nousi esille jo kausaliteetin kategorian kohdalla. Kuinka vaikuttavista syistä voidaan saavuttaa tietoa jos syyn käsite on yksi kokemuksen ennakkoehto. Syyn kategoria viittaa siis empiiriseen kokemukseen ja näin ollen pelkkään ilmiöön, eikä oloon sinänsä tuon kokemuksen ulkopuolella. Tämän kaltaisten ongelmien kautta Kantin transsendentaalinen idealismi kehittyy myös empirismin suuntaan. Jos ilmiöt ovat objektiivisesti päteviä, myös ilmiöiden maailma on todella olemassa. Mutta kuinka ilmiöt sitten ovat pelkkiä annettuja ilmiöitä olioista sinänsä? (Westphal 2004, 36-41.)

Aikaisemman Kantin tietoteorian ajatusten mukaan oliot sinänsä ilmiöiden maailma rajoittuu pelkästään *inhimillisen* tiedonkykyjen välttämättömien a priori ennakkoehtojen sisään, eikä ulotu annettujen ilmiöiden ja ymmärryksen muokkaamien kognitioiden ulkopuolelle. Siispä oliot sinänsä jäävät ainoaksi oikeaksi todellisuudeksi ja kahden maailman tulkinta kaatuu muuttamalla yhdeksi maailmaksi, jota lähestytään kahdesta perspektiivistä käsin. Samalla ilmiöiden maailma muuttuu yhteneväksi Berkeleyyn idealismin kanssa. Kaikki mitä havaitsemme, on olemassa, mutta mitään sen ulkopuolella. Mikäli tulkitsemme ilmiöiden maailman objektiivisesti olemassa olevaksi, ei olioiden sinänsä maailmalle saati koko käsitteelle jää järkevää sijaa Kantin

---

30 Noumenaalisen kausaation ongelma.

mallissa.(Quarfood 2004, 25). (Westphal 2004, 56.)

Mielestäni kahden maailman malli edellisten ongelmien valossa on absurdi. Ensinnäkin olioita sinänsä ei voida käsittää erilliseksi maailmaksi, koska Kant itse kirjoittaa olioista ilmiöinä yhtenevästi olioiden sinänsä kanssa. Olioita sinänsä ei voida käsittää ilmiöistä erillisiksi koska ne itse aiheuttavat ilmiöt. Jos näin tehtäisiin, olioiden sinänsä maailma lakkaa yksinkertaisesti olemasta koska ne itse käsitetään ilmiöt aikaansaaviksi. Toiseksi oliosta sinänsä ja niiden olemuksesta sinänsä ei voida saavuttaa minkäänlaista tietoa. Kuinka tässä tapauksessa on mahdollista olettaa oliot sinänsä ensimmäisiksi vaikuttaviksi syiksi, jotka aikaan saavat kokemuksen tiedonkohteena olevat ilmiöt? Kolmanneksi olioita sinänsä ei voida olettaa ilmiöiden syiksi, koska olioista sinänsä ei voi tietää mitään, koska kausaliteetti on yksi kokemuksen a priori ennakkoehto. Kahden maailman malli muuttuu myös edellä esitetyllä tavalla yhdenmaailman malliksi jossa oliot sinänsä ovat itse ilmiöiden syinä, mutta myös ovat itse olio sinänsä. Niitä tulee lähestyä vain kahdesta eri näkökulmasta käsin episteemisesti, jossa oliot sinänsä nähdään tiedonrajoja määritteleviksi tekijöiksi. Oliot sinänsä ovat kognitioiden muodostamisen ulkopuolella abstrakteina käsitteinä, jotka oletetaan olemassa oleviksi käsitteellisesti. (Westphal 2004, 55-7.)

9.2 Kahden näkökulman malli

Kuten kahden maailman kohdalla huomattiin johtavat sen sisältämät ongelmat sen ristiriitaisuuteen monelta osin. Niinpä kahden maailman mallista on ollut varsin loogista siirtyä kehittämään kahden näkökulman mallia ja siihen pohjautuvia episteemisiä tulkintoja, jotka ovat nykyään Kant tutkimuksen parissa saavuttaneet standardi tulkinnan aseman. Kahden näkökulman mallin mukaan oliot sinänsä ja ilmiöt ovat saman olion kaksi toisistaan eriävää näkökulmaa. Oliot sinänsä aiheuttavat ilmiöt ja ovat itse ilmiöiden aiheuttavia olioita, mutta ovat myös sinällään ilmiöiden taustalla tuntemattomia vaikuttajia. Oliot sinänsä käsitetään ymmärryksen a priori ennakkoehtojen ulkopuolelle jääviksi abstrakteiksi objekteiksi. (Quarfood 2004, 17-8).

Oliot sinänsä ovat ymmärryksen havainnoinnin muotojen ulkopuolella, kokemuksesta

erillisiä olioita. Yhdeksi ongelmaksi nousee jälleen Kantin tapa kirjoittaa. Kuten aikaisemmin jo toin esille, Kant käyttää transsendentaalisen objektin ja nomenin käsitteitään välillä jopa synonyymeinä olioiden sinänsä käsitteelle. Ongelmaksi nousee myös olioiden sinänsä kausaalisuus. Jos oliot sinänsä ovat ilmiöiden ensimmäisenä vaikuttavana syynä, kuinka empiiriset objektit voidaan ilmiöissä tunnistaa tietyiksi objekteiksi? Tämä ongelma nousee esille, mikäli seuraamme Kantin omaa ajatuksen kulkua missä havainnoinnin muodot a priori ovat välttämättömiä ennakkoehtoja objektien tunnistamisessa intuitiossa. Aika ja avaruus ovat Kantin mukaan intuition ja objektien ominaisuuksien hahmottamisen kannalta ehdottoman välttämättömiä. Kant kirjoittaa *Puhtaan järjen kritiikissä*: ”*If we abstract from our way of internally intuiting ourselves... and thus take objects as they may be in themselves, time is nothing*” (Kant 2011, A34). Kantin kirjoituksen pohjalta voidaan helposti päätyä johtopäätökseen, että oliot sinänsä ovat ymmärryksen havainnoinnin muotojen ulkopuolella. Ja koska olioista sinänsä ei voida tietää mitään kokemuksen kautta, eivät ne myöskään voi olla empiiristen objektien ominaisuuksien alkuperäisinä syinä. Oliot sinänsä eivät voi konstituoida ilmiöissä annettujen kokemuksen kohteena olevien objektien ominaisuuksia. (Quarfood 2004, 19-20).

Kahden perspektiivin tulkinta vastaa edelliseen seuraavasti: Olioita sinänsä ei tulkita erillisiksi passiiviseen mieleen vaikuttaviksi erillisiksi olioiksi. Oliota sinänsä ei yksinkertaisesti ole olemassa. Puhe olioista sinänsä liittyy meille annettujen ilmiöiden taustalla olevien objektien käsitteelliseen mieltämistapaan. Me miellämme, että on olemassa annettujen olioiden todellisuus ilmiöinä, mutta myös sen, että on olemassa toinen tapa ajatella nuo oliot, kuin pelkät inhimillisen ymmärryksen sisältämät hahmottamistavat ja ymmärryksen tavat jäsentää olioita. Kahden näkökulman malli kääntyy lopulta kahdeksi eri tavaksi ajatella olioita. On olemassa tapa mieltää ja ajatella samaa oliota ymmärryksen ennakkoehtojen a priori alaisena, että niistä irrallisina. Sama olio, jota ajatellaan empiiristen ominaisuuksien perustalta, että niistä täysin erillisenä käsitteellisenä abstraktina tiedon kohteena. Ratkaisevaa on, että tiedon kohteen on sama olio.

Edellisen tarkastelun perusteella yhdeksi suureksi ongelmaksi nousee kuitenkin olioiden

samuutta ja tunnistettavuutta koskevat ongelmat. Jos olio sinänsä on sama kuin ilmiössä annettu olio. Sekä käsitteellinen ei-empiirinen olio, että ilmiössä annettu olio, kuinka ks. olio voidaan tunnistaa joksikin yksittäiseksi objektiksi? Jos oliosta sinänsä ei voida tietää mitään ja se käsitetään havainnoinnin muotojen ajan ja avaruuden ulkopuoliseksi, kuinka oliosta sinänsä voidaan myöskään tietää että kyseessä on sama olio sinänsä kuin ilmiössä annettu olio joka aiheuttaa aistimukset? Vaikka olio sinänsä käsitettäisiinkin toiseksi tavaksi ajatella tai kuvata olioita, kuinka oliot voivat olla käsitteellisen kuvaamisen kohteena koska olioiden kuvaaminen ja mieltäminen intuitiossa vaati perustakseen intuition havainnoinnin muodot sekä tiedolliset a priori ennakkoehdot. Toisin sanoen kahden näkökulman malli ei vastaa kysymykseen: mistä tiedetään, että ilmiössä annettu olio on sama kuin olio sinänsä? Millä perusteella tiedetään näiden objektien samuus, että kyseessä todella on sama olio?

Siinä missä metafysiset kahden maailman mallit kaatuvat omiin sisäisiin ristiriitoihinsa, päätyen kahdesta maailmasta yhteen maailmaan, kaatuu kahden näkökulman malli olioiden tunnistettavuuden ongelmiin. Oliota sinänsä ei voida olettaa samaksi olioksi, kuin ilmiöissä ilmenevät oliot, koska empiiriset ominaisuudet vaativat perustakseen tiedolliset ennakkoehdot. Ja olioihin sinänsä ei voida liittää mitään tiedon a priori ennakkoehtoja, ei niitä voida myöskään tulkita samaksi olioksi ilmiöiden olioiden ominaisuuksien lähteenä. Oliosta sinänsä ei voida saavuttaa minkäänlaista tietoa, eivätkä ne voi näin ollen myöskään aiheuttaa ilmiössä annettujen empiiristen ominaisuuksien ilmenemistä tai olla sama objekti kuin ilmiössä ilmenevä objekti. Edellisen päättelyn perustalta ei myöskään objektin mieltäminen ole mahdollista, koska ilmiöillä ei ole ilmiöitä itseään perustavaa oliota sinänsä, joka aiheuttaa tuon ilmiön. Lopulta kahden näkökulman malli päättyy ongelmaan ilmiöiden ja olion sinänsä objektin samuudesta. Ei voida olla varmoja siitä, että kyseessä on kiistattomasti sama olio. (Quarfood 2004, 21-3).

Samalla jää myös epäselväksi kuinka olio sinänsä ja ilmiössä annettu olio voi vaikuttaa passiiviseen vastaanottavaan tajuntaan? Kuinka voidaan tunnistaa kummasta näkökulmasta olio aiheuttaa varsinaisesti ärsykkeet? Ilmiössä oleva annettu olio vai sama olio sinänsä. Tässä kohtaa nousevat mukaan Kantin tavat käyttää

transsendentaalisen objektin, nomenin ja fenomeenin käsitettä. Erityisesti Allison on koittanut vastata edellä esitettyihin kysymyksiin liittämällä transsendentaalisen objektin X, käsitteen mukaan keskusteluun. Tarkastelen Allisonin ratkaisuyritystä seuraavaksi.

9.3 Transsendentaalinen objekti kahden näkökulman mallissa

Allison pyrkii vastaamaan transsendentaalisen objektin käsitteen tulkinnan kautta kahden näkökulman samuuden ongelmaan. Transsendentaalinen objekti on hänen mukaansa objekti yleensä, johon liitetään tiedostuksen kohteena oleva ilmiössä oleva objekti, että sama objekti abstraktilla tasolla. Toisin sanoen, transsendentaalinen objekti toimii Allisonin mukaan eräänlaisena yleisobjektina tai objektin käsitteenä yleensä, jossa ymmärrys heijastaa objektille empiiriset ominaisuudet, että tarkastelee sitä toisesta näkökulmasta abstraktisti. Transsendentaalinen objekti on siis eräänlainen kiintopiste, jonka kautta objektin mielletään objektiksi, ja sitä tarkastellaan empiiristen ominaisuuksien kanssa sekä ilman näitä empiirisiä ominaisuuksia täysin abstraktisti. Objektin abstrakti tarkastelu tapahtuu Allisonin mukaan objektin transsendentaalisen sisällön abstrahoinnin kautta. Tämä tarkoittaa, että oliota sinänsä lähestytään kokemuksesta erillisenä transsendentaalisen objektina, joka on puhtaan käsitteellisen tarkastelun kohteena. (Quarfood 2004, 26).

Kun oliota sinänsä lähestytään objektina, miellämme että tarkastelemme objektia käsitteellisesti. Lähestymme oliota sinänsä objektina, mutta emme voi antaa sille minkäänlaisia empiirisiä määreitä, olio sinänsä on objektina näin ollen kahdesta näkökulmasta ja kohteena oleva objekti on sama ilmiössä, että sinänsä. Olioiden samuus tulee Allisonin mukaan mahdolliseksi lähestyä kahdesta näkökulmasta käsin transsendentaalisen objektin käsitteen kautta.

Transsendentaalinen objekti on objekti X. Objektin käsite yleensä, jonka kautta objektiivisuus ja objektit intuitiossa, että sinänsä jonain mieleemme jonakin vaikuttavana syynä tulevat ymmärretyksi ja mielletyksi. Miellämme, että kokemuksen kohteena oleva olio on olemassa. Ja kun olio tulee mielletyksi, voidaan sille tuoda havainnoinnin kautta ominaisuuksia, ja sitä voidaan myös lähestyä käsitteellisesti eri

näkökulmasta käsin tarkastelemalla samaa objektia ilman kokemuksen tuomia ominaisuuksia. Transsendentaalinen objekti Allisonin ajatuksen kulkua seuraten voidaan tulkita kiintopisteeksi, jonka kautta objekti ja objektien olemassaolo tulee ymmärryksessä miellettyksi. Ymmärryksemme tajuaa, että on olemassa objekteja, jotka vaikuttavat tajuntaamme aistimellisuuden kautta. Transsendentaalinen objekti on ilmiöissä annetun objektin ja olion sinänsä kiintopiste, jonka kautta ymmärrys operoi. Olio sinänsä ja ilmiössä annettu objekti, jonka olio sinänsä samana oliona aiheuttaa heijastuu transsendentaalisen objektin kautta, jossa objekti tulee samaksi objektiksi. Olio sinänsä heijastuu toisesta näkökulmasta myös ilmiössä annetuksi objektiksi jota voidaan lähestyä kahdesta eri näkökulmasta käsin. Transsendentaalinen objekti nitoo yhteen ilmiössä annetun objektin ja olion sinänsä samaksi kohteeksi ja samaksi olioksi. (Quarfood 2004, 26-8)

9.4 Metafyysinen kahden näkökulman malli

Kuten aikaisemmin tuli esille kahden maailman tulkintaa monesti myös nimitetään metafyysiseksi tulkinnaksi. Kuitenkin kahden maailman malli saa osakseen uusia näkemyksiä, mikäli keskitymme tarkastelemaan mitä Kant itse tarkoittaa käsitteellä maailma. Jos palautamme muistiin kahden maailman mallin heikkouden muuttua kahdesta erillisestä maailmasta yhdeksi, voidaan käsite maailma ymmärtää myös koskemaan maailmaa yleensä, joka on erillinen subjektin episteemisiin ennakkoehtoihin nähden. Kaksi maailmaa onkin yksi, mutta kahdesta eri näkökulmasta käsin. Ilmiöiden maailma ja olioiden sinänsä maailma ei tässä tapauksessa enää käsitetä ontologisesti toisistaan erilliseksi maailmaksi, vaan yhdeksi maailmaksi joka rakentuu olioiden sinänsä ja ilmiöiden näkökulmasta. Kahden näkökulman tulkintaa nimitetään myös metodologiseksi tulkinnaksi. (Quarfood 2004, 34). (Westphal 2004, 42-45.)

Kummankin tulkinnan kohdalla tulevat esille Kantin noumenin ja fenomeenin käsitteet. Metodologisen tulkinnan mukaan fenomeeni ja nomeeni viittaavat Kantin transsendentaalisen filosofian metodologiseen tapaan lähestyä olioita kahdesta eri näkökulmasta käsin. Metafyysisen tulkinnan mukaan olioilla on olemassa ominaisuuksia jotka ovat ilmiöistä poikkeavia erillisiä (noumenon), sekä ilmiössä

annettuja ominaisuuksia, jossa olio on suhteessa subjektin intuition muotoihin a priori (fenomenon). Helppoiten käsitteiden välinen ero tulee esille kun fenomeeni käsitetään noumeenin vastakohdaksi. Kuten huomataan, metafyyssisen tulkinnan mukaan samalle oliolle voidaan määritellä kaksi toisistaan erillistä objektin ominaisuuksien sarjaa: Noumenaaliset ja fenomenaaliset ominaisuudet. Ratkaisevaa on, että kyseessä on kuitenkin sama olio, jolla on kaksi erillistä ominaisuuksien sarjaa. Metafyyssinen kahden maailman malli kehittyi edellisen perusteella kahden aspektin malliksi. Oliot sinänsä voidaan olettaa todella olemassa oleviksi, koska kyseessä on sama olio kuin ilmiössä oleva olio. Tuota oliota lähestytään fenomenaalisten ilmiössä annettujen ominaisuuksien ja noumenaalisten objektin sinänsä olevien kokemuksesta erillisten ominaisuuksien kautta. Lopputuloksena kahden maailman malli muuttuu yhden maailman malliksi, johon sisältyy olioita, joilla on ontologisesti toisistaan poikkeavia ominaisuuksia: noumenaaliset ja fenomenaaliset ominaisuudet. (Quarfood 2004, 34-5). (Westphal 2004, 56-67.)

Aiemmin tarkasteltu kahden maailman metafyyssinen malli kääntyy kahden näkökulman metafyyssiseksi tulkinnaksi. Erona on vain, ettei oleteta olemassa olevaksi kaksi toisistaan erillistä todellisuutta, kahta toisistaan erillistä maailmaa. Oliot sinänsä tulkitaan vain tarkoittamaan olioiden spesiaalia metafyyssistä ominaisuuksien sarjaa. Fenomenaaliset ilmiössä annetut ominaisuudet ovat suhteessa subjektiivisiin intuition havainnoinnin muotoihin, jotka rajoittuvat ilmiöiden piiriin ja sen suhteeseen vaikuttaa subjektin reseptiivisyyteen. Noumenaaliset ominaisuudet ovat käänteisesti olioiden sinänsä ei-suhteellisia ominaisuuksia. Oliot sinänsä ja intuition havainnoinnin muodot käsitetään mahdollisen tiedon piiriä rajoittaviksi tekijöiksi. Todellista tietoa voidaan saavuttaa vain olioiden fenomenaalista ominaisuuksista, koska mahdollinen kokemus ja tiedon rakentuminen on riippuvaista olioiden kausaalisista vaikutuksista passiiviseen havainnollisuuteen. Metafyyssisessä mallissa oliot sinänsä ovat määritellään noumenaalisilta ominaisuuksiltaan substansseiksi, jotka omaavat olioiden luontaiset ominaisuudet. (Quarfood 2004, 35). (Westphal 2004, 56-67.)

Kuten huomataan kahden näkökulman metafyyssinen malli kohtaa ongelmia olioiden sinänsä luontaisten ominaisuuksien tietämisen kohdalla. Ongelmia syntyy substanssin

käsitteen kohdalla, mikäli pyrimme seuraamaan Kantin omaa ajatuksen juoksua, jonka hän antaa ymmärtää *puhtaan järjen kritiikissä*. Substanssi on yksi puhtaista kategorioista, mutta metafyyssisen tulkinnan mukaan se liitettäisiin olioiden sinänsä luontaisiin ominaisuuksiin. Kuinka voidaan tietää, että substanssi on juuri olioiden sinänsä luontainen ominaisuus, jolle voidaan tuoda empiirisiä ominaisuuksia, jotka on annettu ilmiössä? Edellisen tulkinnan mukaan se mitä voidaan tietää varmasti, perustuu olioiden kykyyn vaikuttaa aistimellisuuteemme, jossa intuition puhtaiden havainnoinnin muotojen perustamana syntyy meille annettu ilmiö. Mikä on olioiden sinänsä luontaisten ominaisuuksien ja ilmiössä annettujen olioiden suhde mielen a priori muotoihin, jotka ovat kokemuksen ennakkoehtoina. Substanssin käsite liitetään olion sinänsä käsitteeksi, sen luontaiseksi ominaisuudeksi, vaikka se on ymmärryksen sille asettama a priori ennakkoehto ja on oliosta sinänsä irrallinen ymmärryksen piiriin kuuluva. Jotta voisimme saavuttaa edellisen tapaista tietoa olioiden sinänsä luontaisista ominaisuuksista, tulisi meillä olla kyky Kantin mukaan puhtaaseen intellektuaaliseen intuition, täysin kokemuksen materiaalista puhtaaseen tietoon olioiden sinänsä luonteesta. (Quarfood 2004, 36). (Westphal 2004, 61.)

Kantia seurataksemme tiedon kyvyn rajat määrittävät intuition havainnoinnin muotojen mukaisesti eikä olioista sinänsä ja niiden luontaisesta olemuksesta voida saavuttaa tietoa.³¹ Kant kirjoittaa: ”*Space represents no property at all of any things in themselves nor any relation of them to each other, i.e. no determination of them that attaches to objects themselves and would remain even if one were to abstract from all subjective conditions of intuition. For neither absolute nor relative determinations can be intuited prior to the existence of things to which they pertain, thus be intuited a priori*” (Kant 1923, A26). Kantin mukaan olioista sinänsä ei voida saada tietoa eikä myöskään voida saavuttaa tietoa niiden välisistä suhteista. Lopputuloksena on, ettei olioiden sinänsä luontaisista ominaisuuksista tai olioiden sinänsä olemuksesta voida saavuttaa varmaa tietoa metafyyssisen kahden aspektin mallin tulkinnan mukaan, sillä sen mahdottomuus huomataan tarkastelemalla Kantin omaa argumentaatiota, jonka hän esittää *Puhtaan järjen kritiikissä*. (Quarfood 2004, 54-60).

---

31 Tässä kohtaa on huomattavissa viittaus Kantin argumentointiin ajan ja avaruuden ideaalisuudesta. Aika ja avaruus ovat subjektiivisia intuition puhtaita havainnoinnin muotoja. Ne ovat ymmärryksen a priori tapoja järjestää havainnoinnin tuomaa aistimateriaalia.

10 YHTEENVETO

Olioiden sinänsä rooli Kantin tieto-opissa on loppujen lopuksi hyvin ristiriitainen ja varsin ongelmallinen. Oliot sinänsä ja niitä koskevat tulkinnat voidaan jakaa kahteen pääluokkaan: metafyyysiin ja epistemologisiin malleihin. Kukin pääluokka sisältää itsessään toisistaan tulkinnallisesti eroavia näkemyksiä lähestyä olioiden sinänsä käsitettä. Tutkielmani tavoitteena on luoda lyhyt katsaus Kantin tietoteorian pääkohtien ytimeen, jotka olen katsonut olioiden sinänsä roolin esille tuomisen käsittelyn yhteydessä tärkeiksi. Samalla käsittelen synteettisen a priori tiedon ja analyttisen tiedon sisältämiä ongelmia lyhyesti johdatuksena olioiden sinänsä rooliin.

Olioiden sinänsä rooli Kantin tietoteoriassa voidaan käsittää metafyyysisesti siinä tapauksessa, että oliot sinänsä käsitetään täysin ymmärryksen rajojen ulkopuolisiksi, olemukseltaan täysin tuntemattomiksi olioiksi. Kokemuksen ja rajojen piiriin jäävät oliot, ns. ilmiössä aisteillemme annetut oliot muodostavat oman empiiristen olioiden maailmansa. Kun taas oliot sinänsä muodostavat kokemuksen ja ymmärryksen kautta lähestymättömän täysin tuntemattoman maailman. Kuten huomasimme, todellisuuden jakaminen metafyyysisesti kahteen johtaa ongelmiin. Vaikkakin metafyyysiset kahden maailman tulkinnat pyrkivätkin olemaan uskollisia Kantin tavalle käsittää oliot sinänsä ilmiöiden taustalla vaikuttaviksi syiksi keskeisiä ongelmia ovat: 1. mikä konstituoit oliot sinänsä itsessään? 2. Kuinka olioiden sinänsä maailma voi olla ilmiöiden maailman taustalla oleva erillinen maailma? Jos oliot sinänsä ovat ilmiöiden maailman taustalla vaikuttavia syitä? 3. Kuinka noumenaalinen kausaatio voidaan käsittää? Kuinka oliot sinänsä voidaan tulkita ilmiöiden maailman taustalla oleviksi syiksi, jos olioista sinänsä ei yksinkertaisesti voida saavuttaa minkään tason tietoa? Kaksi maailmaa muuttuu lopulta yhdeksi maailmaksi, jos oletetaan oliot sinänsä ilmiöiden maailman taustalla vaikuttaviksi kausaalisiksi syiksi. Olioiden sinänsä käsite myös sinällään jää metafyyysisessä tulkintatavassa mielestäni turhaksi sen ongelmallisuuden vuoksi. Jos olioista sinänsä ei voida mitään tietää, kuinka voidaan tietää olioita sinänsä olevat olemassa muuten, kuin pelkkänä oletuksena.

Metafyysisten kahden maailman tulkintojen ongelmia on pyritty ratkomaan lähinnä Henry E. Allisonin toimesta. Allison tuli tunnetuksi ns. kahden näkökulman tulkinnan kehittäjänä. Allisonin mukaan Kant tarkoittaa olioilla sinänsä ja ilmiöissä annetuilla olioilla kahta poikkeavaa tapaa ajatella kokemuksen kohteena olevaa oliota. Oliot sinänsä ovat samoja olioita, kuin ilmiöissä annetut oliot. Se, että ymmärrys on kokemuksen kautta suhteessa ilmiöissä annettuihin olioihin ja niiden ominaisuuksiin, ollaan olioihin sinänsä yhteydessä abstraktisti. Oliota sinänsä voidaan ajatella käsitteellisesti ilmiössä annettujen olioiden taustalla vaikuttaviksi olioiksi, jotka ovat kokemuksesta irrallaan. Allisonin mukaan hyväksymällä edellisen tapaisen lähestymistavan välttään metafyyssisen tulkinnan ristiriidoilta. Kuten esim. kahden maailman muuttumisen yhdeksi tai olioiden sinänsä tietämättömyyden hunnun aiheuttamat mahdottomuudet. Oliota tulee vain lähestyä kahdella poikkeavalla ajattelutavalla: empiirisenä oliona, että käsitteellisenä kokemuksesta irrallisena oliona sinänsä.

Ainakin yhdeksi suureksi ongelmaksi Allisonin tulkinnassa nousi olion tunnistettavuuden ongelma: Kuinka voidaan tietää että kyseessä on sama olio sinänsä, kuin annetussa ilmiössä? Mikä mahdollistaa olion tunnistamisen ja ajattelemisen samana objektina? Allison pyrkii ratkaisemaan ongelman transsendentaalisen objektin käsitteellään. Hänen mukaansa transsendentaalinen objekti on mielessä oleva objektin käsite yleensä (transcendental object = X), jonka kautta ajateltavat oliot tiedon objekteina tulevat ymmärretyiksi ja mahdollisiksi mieltää. Tunnistan objektin mielessäni objektiksi ja liitän sille ominaisuuksia. Kuten havaittavat empiiriset ominaisuudet, mutta voin myös samalle oliolle tai objektille antaa käsitteellisiä ominaisuuksia mielessäni, jotka eivät ole tässä ja nyt havaittavissa. Kuten esim. vaikka näen edessäni tuolin voin myös kuvitella sille käsitteellisesti ominaisuuksia esim. jospa se olisikin vaikka sähkötuoli, eikä tuo puinen tuoli, jonka nyt havaitsen. Tai voin ajatella että havaitsemani tuoli on vain ilmentymä jostain tuonpuoleisesta todellisesta ideasta. Ajatuksena on, että samalle oliolle voidaan antaa empiiristen ominaisuuksien lisäksi käsitteellisiä ominaisuuksia. Ja samaa oliota voidaan ajatella kahdella eri tapaa.

Allisonin standardina pidetty kahden näkökulman malli antoi tuulta myös metafyyssisten tulkintojen uusille yrityksille, jotka pyrkivät olemaan uskollisia Kantin käsitteille. Uudet metafyyssiset mallit eivät enää puhuneet ontologisesti kahdesta eriävästä maailmasta vaan ryhtyivät rakentamaan pohjaa kahden laisille olioiden ominaisuuksien luokille. Uusien metafyyssisten tulkintojen kannattajien mukaan oliot sinänsä voidaan käsittää ominaisuuksiltaan ei-empiirisiksi noumeeneiksi. Edellisen tapainen tapa tulkita oliot sinänsä ei-empiirisiksi noumeeneiksi perustuu Kantin omaan tapaan käyttää puhtaan järjen kritiikissä noumenonin käsitettä synonyyminä olioiden sinänsä käsitteelle. Ei empiiriset noumenaaliset ominaisuudet muodostavat metafyyssisen tulkinnan mukaan yhden olioiden ominaisuuksien luokan, joita voidaan lähestyä käsitteellisesti. Toisen ilmiössä annettujen olioiden empiiristen ominaisuuksien luokan muodostavat fenomeenit. Eli empiirisesti havaittavat ominaisuudet. Fenomenaalisia olioiden ominaisuuksia voidaan lähestyä konkreettisesti vetoamalla kokemukseen. Yhtenä suurena ongelmana uusissa metafyyssisissä tulkinnoissa on edelleen noumenaalisesta kausaation ongelma, sekä olioiden sinänsä noumenaalisten ominaisuuksien luokan konstituution ongelma. Kuinka olioille sinänsä voidaan olettaa käsitteellisesti substanssin tai muun ymmärryksen itsensä a priori ennakkoehto? Ymmärryksen kategoriat ovat subjektiivisia periaatteita eikä niitä voida viedä ymmärryksen rajojen ulkopuolelle.

Kuten huomataan olioiden sinänsä poikkeavat tulkintatavat antavat kyllä hyviä lähtökohtia ryhtyä ratkaisemaan olioiden sinänsä roolia ja ongelmallisuutta Kantin tietoteoriassa, mutta eivät kuitenkaan ole aukottomia. Itse lähtisin kannattamaan Allisonin metodologisenä teoriana puhuteltua kahden näkökulman mallia. Puhe kahdesta toisistaan ominaisuuksiltaan ontologisesti eriävästä maailmasta vaikuttaa lähinnä mahdottomuudelta sen sisältämien ristiriitojen vuoksi. Parhaimpana vaihtoehtona on lähestyä olioita sinänsä Allisonin teorioista käsin. Oliot sinänsä ovat kaksi tapaa ajatella samaa oliota. Samalla myös mielestäni voidaan yhdistää Kantin itsensä puhe noumeeneistä ja fenomeeneistä kahden näkökulman malliin. Noumeenit ovat olioita sinänsä ajattelun moodi lähestyä olioita hypoteettisesti käsitteellisestä näkökulmasta käsin. Olioille voidaan antaa ei-empiirisiä käsitteellisiä ominaisuuksia, että fenomenaalisia havaittavia empiirisiä ominaisuuksia. Kuten esim. voidaan olioille

liittää käsitteellisiä ominaisuuksia kuten substanssin käsite. Kun puhun tuolista tai jostain oliosta käsitteellisesti substanssina ajattelen havainnoinnille kohteen olevaa empiiristä objektia sinällään substanssina, että materiaalisena kokemuksen kohteena olevana objektina. Palatakseni esimerkkiin, jossa havaitsen tuolin joka on puuta, voin silti ajatella tuota havaitsemaani puista tuolia myös käsitteellisesti substanssina jolla on predikaatteja, ominaisuuksia joista yksi on tässä tapauksessa puinen. Tästä on mielestäni kysymys Allisonin tulkinnassa tiiviisti menemättä tarkemmin sen syövereihin. Olioiden sinänsä rooli Kantin tietoteoriassa jää kuitenkin edelleen varsin problemaattiseksi ja keskeisten käsitteiden väliseksi taistelukentäksi. Tämä johtuu osin Kantin omien kirjoitusten tulkinnallisista vaikeuksista, että olioiden sinänsä tuntemattomuuden tuottamasta mahdottomuudesta.

LÄHTEET

Allison, E. Henry 2004: Kant's Transcendental Idealism. Yale University Press 2004. New Haven.

Kant, Immanuel, 2011: Critique of Pure Reason, Translated by Norman Kemp-Smith. Blunt Press 2011.

Kant, Immanuel, 1997: Prolegomena, Suom.Vesa Oittinen. Yliopistopaino, Helsinki 1997.

Kant, Immanuel, 2003: Theoretical Philosophy 1755-1770, On the form and principles of the sensible and the intelligible world translated by David Walford. Cambridge University Press 2003. Cambridge.

Kemp-Smith, Norman 2003: a commentary to Kant's Critique Of Pure Reason. Palgrave Mcmillan Print, New York 2003.

Koistinen, Olli 2007: Kant ja puhtaan järjen kritiikki. Aeropagus 2011. Painosalama Turku 2011.

Quorfood, Marvel 2004: Transcendental idealism and the organism. Almqvist & Wiksell international 2004. Akademitryck AB, Edsbruk 2004.

Westphal, Kenneth R, 2004: Kant's Trancendental Proof of Realism. Cambridge University Press 2004, Cambridge 2004.